

KÜRESEL DİYALOG

7.2

1 yılda 17 dilde 4 sayı

Duterte Diktatörlüğü

Walden Bello

Pakistan'dan
Sosyoloji

Ayaz Qureshi,
Nida Kirmani,
Kaveri Qureshi,
Tania Saeed,
Amen Jaffer

Zygmunt Bauman'ın
Ardından

Peter McMyllor,
Maciej Gdula,
Peter Beilharz

Kanada Sosyolojisi

Howard Ramos,
Rima Wilkes,
Neil McLaughlin,
Daniel Béland,
Patricia Landolt,
Cheryl Teelucksingh,
Karen Foster,
Fuyuki Kurasawa

Özel Köşeler

- > Amerika Üniversitelerinde Göçmen Mücadeleleri
- > Arjantin Yayın Ekibiyle Tanışma

BÜLTEN

International
Sociological
Association
isa

CILT 7 / SAYI 2 / HAZİRAN 2017
www.isa-sociology.org/global-dialogue

KD

Tepki Çağında Sosyoloji

Duterte, Erdoğan, Orban, Putin, Le Pen, Modi, Zuma ve Trump-hepsi benzer milliyetçi, yabancı karşıtı, otoriter tavra sahip görünmektedir. Trump'ın zaferi, dar görüşlü hareketler ile sağ-yönelimli diktatörlüklere yeni bir güç kazandırdı. Şüphesiz ki, liberal demokrasiler üçüncü-dalga piyasalaştırmayı, beraberinde getirdiği güvensizlik, dışlama ve eşitsizlikle öne sürerken, siyasi tepkiler de on yıllar boyunca süregelmektedir. 1920 ve 1930ların faşist uygulamalarının bugün de görülmesini, ikinci-dalga piyasalaştırma takip etmişti. İkinci Dünya Savaşı ile de bu yıkılmıştı, ancak, bu seferki tepkinin de yenilgiye uğrayacağından emin olabilir miyiz? Demokrasinin liberal kurumları ne kadar güçlü? Trump yönetiminin ilk zamanlarında başkanlık kararnamelelerinin bombardımanı karşısında direncin de var olduğu görülmektedir. Portocarrero ve Lana García'nın makalesi, üniversitenin de direnç alanlarından birini oluşturduğunu belirtmektedir.

Peki, diğer ülkelerde durum nedir? Walden Bello bu sayıda, Filipinler Devlet Başkanı Duterte'nin iktidara gelmesinin izlerini, liberal demokrasinin başarısızlığını takiben Marcos rejiminin devrilmesinde- bu başarısızlıklar, utanmadan yapılan siyasi yolsuzluk, eşitsizliğin filizlenmesi ve Amerika dış politikasına boyun eğilmesiyle daha da katlanmaktadır- aramaktadır. Liberal demokrasinin yetersizliklerine karşı verilen siyasi tepki, her ne kadar egemen sınıfların çıkarlarını korurken bir yandan da toplumda damgalanan kesimlerin şeytanlaştırılması- uyuşturucu madde kullananlar ve satıcıları- Erdoğan'ın Kürtleri, Trump'ın göçmenleri ve Alman Faşizminin Ari ırk olmayanları şeytanlaştırmasında olduğu gibi- bakımından popülist bir mahiyet taşımaktadır. Gerçekten de, Bello'nun Alman Faşizmi ile kurduğu paralellik gayet ikna edicidir.

Pakistan, ordu yönetiminin, ekonomik gücün bir noktada toplanmasına eşlik eden popülist çağrısına yabancı olmayan bir diğer ülkedir. Pakistan sosyolojisi girişimi sınırlı olsa da yenilikçi ve eleştireldir, sözkonusu bu özellikleri, bu sayıda yer alan çok-uluslu şirketlerin altyapı geliştirilmesinden nasıl yarar sağladığını, Körfez ülkelerinin en üretken Pakistanlı göçmenleri seçmek için, onların bedenlerini nasıl gözetime tabii tuttuğunu ve kadınların iş gücüne katılımının, kadına karşı şiddetin engellemesinde az da olsa nasıl katkıda bulunduğunun anlatıldığı makalelerde görmekteyiz. Ayrıca, Birleşik Krallık'ta yaşayan iki Pakistan vatandaşının, Pakistanlı-göçmenlerin evlilik ilişkilerindeki değişimleri ile güvenlikleştirmenin hedefinde olan Müslüman öğrencilerin bu durumu nasıl ele aldıklarına dair iki ayrı çalışmaya yer veriyoruz. Bununla birlikte, beş vaka çalışması da ulusal sınırları aşan, tahakkümün post-kolonyal sosyolojisini özgün biçimde geliştirmektedir.

Diğerlerinden farklı olarak, göç ve çevresel adalet konularında daha iyimser sosyolojiyi Kanada'da görüyoruz. Kanada sosyolojisi, politikalar dünyasıyla yakından ilişkilidir. Eski Başbakan Stephen Harper'ın uygunsuz söylemlerine rağmen, Kanadalı sosyologlar, toplumun geniş kesimlerince nispeten dostane karşılanmışlardır. Üsluplarındaki ümitsizlik, sosyal demokrat olarak varlığını sürdüren devlete dair yüksek beklentilerini yansıtmaktadır.

Bu çağın önemini anlamış tek bir sosyolog varsa, o da ne yazık ki 91 yaşında hayatını kaybeden Zygmunt Bauman'dı. Üç yazarımız, Bauman'ın kuşkucu ütopyanizmle süslenmiş, güçlü ahlaki vizyon taşıyan sıradışı hayatını, onun anısına kaleme almıştır. İlham veren sosyolojisi on yıllar boyunca yaşayacaktır.

> **Küresel Diyalog 17 dilde yayınlanmaktadır. Küresel Diyalog'un tüm sayılarına Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA)'nın internet sitesinden ulaşılabilir.**
> **Yayınlanması istenen yazılar burawoy@berkeley.edu adresine gönderilmelidir.**

Siyasi activist, akademisyen ve küresel sosyolog **Walden Bello**, Filipinler Devlet Başkanı Rodrigo Duterte'nin yeni rejimini anlatıyor.

Pakistan: Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesi'nden yoğun, ulusötesi sosyoloji.

Zygmunt Bauman: Zamanımızın en büyük sosyologlarından birine saygı duruşu.

Kanada: Ülkenin dört bir yanından etkili ve utanmayan sosyoloji.

Küresel Diyalog, SAGE Yayınları'nın cömert bağışı ile hazırlanmaktadır.

> Yayın Kurulu

Editör: Michael Burawoy.

Yardımcı Editör: Gay Seidman.

Yönetici Editörler: Lola Busuttil, August Bagà.

Danışman Editörler:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Bölge Editörleri

Arap Dünyası:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Arjantin:

Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig, Martín Urtasun.

Bangladeş:

Habibul Haque Khondker, Hasan Mahmud, Juwel Rana, US Rokeya Akhter, Toufica Sultana, Asif Bin Ali, Khairun Nahar, Kazi Fadia Esha, Helal Uddin, Muhaimin Chowdhury.

Brezilya:

Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Benno Alves, Julio Davies.

Hindistan:

Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Pragya Sharma, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

Endonezya:

Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itriyan, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana.

İran:

Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Mina Azizi, Mitra Daneshvar, Vahid Lenjanzade.

Japonya:

Satomi Yamamoto, Miki Aoki, Masataka Eguchi, Mami Endo, Akane Higuchi, Yuka Hirano, Hikaru Honda, Yumi Ikeda, Izumi Ishida, Aina Kubota, Yuna Nagaye.

Kazakistan:

Aigul Zabirova, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Gani Madi, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel.

Polonya:

Jakub Barszczewski, Katarzyna Dębska, Paulina Domagalska, Adrianna Drozdowska, Łukasz Dulniak, Jan Frydrych, Krzysztof Gubański, Kinga Jakiela, Justyna Kościńska, Kamil Lipiński, Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska-Zajac, Adam Müller, Zofia Penza, Teresa Teleżyńska, Anna Wandzel, Jacek Zych, Łukasz Żołądek.

Romanya:

Cosima Rughiniş, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Costinel Anuţa, Maria-Loredana Arsene, Tatiana Cojocari, Andrei Dobre, Diana Alexandra Dumitrescu, Iulian Gabor, Rodica Liseanu, Mădălina Manea, Mihai-Bogdan Marian, Andreea Elena Moldoveanu, Rareş-Mihai Muşat, Oana-Elena Negrea, Mioara Paraschiv, Ion Daniel Popa, Diana Pruteanu Szasz, Eliza Soare, Adriana Sohodoleanu.

Rusya:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova.

Tayvan:

Jing-Mao Ho.

Türkiye:

Gül Çorbacıoğlu, İrmak Evren.

Medya Danışmanları: Gustavo Taniguti.

> Bu Sayıda

Editörden: Tepki Çağında Sosyoloji **2**

Duterte'nin Liberal Demokrasiye İsyanı
Walden Bello, Filipinler **4**

> PAKİSTAN'DAN SOSYOLOJİ

Körfez Göçünde Tıbbi Gözetim
Ayaz Qureshi, Pakistan **7**

Ekonomik Katılım ve Kadına Karşı Şiddet
Nida Kirmani, Pakistan **9**

Diaspora'da Boşanma
Kaveri Qureshi, Pakistan **11**

İslamofobi ve Britanya Güvenlik Gündemi
Tania Saeed, Pakistan **13**

Altyapı Politikası
Amen Jaffer, Pakistan **15**

> ANMA

Zygmunt Bauman'ın Ahlaki Vizyonu
Peter McMylor, BK **17**

Kuşkucu Ütopist, Zygmunt Bauman
Maciej Gdula, Polonya **19**

Zygmunt Bauman'ı Hatırlamak
Peter Beilharz, Avustralya **21**

> KANADA'DAN SOSYOLOJİ

Sosyolojik Olmayan Zamanlarda Sosyoloji
Howard Ramos, Rima Wilkes, and Neil McLaughlin, Kanada **23**

Kamu Politikalarında Sosyoloji Yapmak
Daniel Béland, Kanada **25**

Kanada'da Güvencesiz Yabancılık
Patricia Landolt, Kanada **27**

Çevresel Adalet Üzerinden Sosyoloji Yapmak
Cheryl Teelucksingh, Kanada **29**

Diğer Zamanlara Benze(me)yen Bir Zamanda Sosyoloji
Karen Foster, Kanada **31**

Zor Zamanlarda Medyayla İlişki Kurmak
Fuyuki Kurasawa, Kanada **33**

> ÖZEL KÖŞELER

Amerikan Üniversiteleri: Göçmen Mücadeleleri için Yeni bir Alan mı?
Sandra Portocarrero and Francisco Lara García, ABD **35**

Arjantinli Yayın Ekibiyle Tanışalım
Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig and Martín Urtasun, Arjantin **37**

> Duterte'nin Liberal Demokrasiye İsyanı

Walden Bello, New York Eyalet Üniversitesi, Binghamton ve Filipinler Temsilciler Meclisi eski üyesi

Eski model intikamcı Rodrigo Duterte, diğer adıyla "DU30" ("du-terte" diye telafuz edilir) veya "Cezalandırıcı". İllüstrasyon: Arbu.

Nazi karşı-devriminin zaferinde, Joseph Goebbels herkesçe bilinen "1789 yılı, böylelikle tarihten silinmiştir." sözünü söylemiştir. Aynı bu satırlardan yola çıkarak, Amerika, Avrupa ve diğer yerlerde artan faşist hareketlerin de 1989 yılını tarihten silmeye çalıştığı söylenebilir mi?

1789 yılında Fransız Devrimi ilan edilmiştir. Benzer bir şekilde, Francis Fukuyama ve diğerleri için de 1989 yılı, liberal demokrasinin zirvesini işaret etmektedir. Fukuyama'nın "tarihin sonu" olarak adlandırdığı, Avrupa'da komünizmin alt edilmesi ve gelişen dünyada sağ-yönelimli otoriter rejimler "ekonomik ve siyasi liberalizmin küstah zaferi [...] ve yönetimin nihai formu olarak Batı liberal demokrasisinin evrenselleştirmesi" göstermektedir.

Fukuyama'nın yeni gelişmeye başlayan ütopyasına, en başta Orta Doğu'daki siyasi İslamda olduğu gibi dinden ilham alan güçler ve Doğu Avrupa'daki etnik dışlayıcı hareketlere, liberalizm-karşıtı hareketler meydan okudu. Ama hiçbir hareket ya da kişi, 2016 yılı Mayıs ayında, ihtilalci bir seçim hareketiyle Filipinler'in Devlet Başkanı seçilen Rodrigo Duterte kadar liberal-demokratik idealleri yüz-süzce küçümsememiştir.

> Ortadan Kaldırma

Duterte'nin öne çıkan programı, uyuşturucuya karşı yürüttüğü savaş olmuş, bu program uygulanmaya başladıktan sadece dokuz ay sonra yaklaşık 8000 kişinin hayatına mal olmuştur. Bu sıradan bir kanun ve nizam kampanyası değildir. İdeolojik

fanatiklik sınırlarında gezinen ve Nazi ırkçı teorisinden kalma sahte-bilimsel fikirlerle meşrulaştırılan bu kampanya, toplumun tüm kesimlerinin yaşam hakkını, yargı sürecini ya da topluma olan katılımlarını elinden almaktadır. Duterte, uyuşturucu madde kullananları ve satıcılarını- 103 milyonluk ülke nüfusunun üç milyonunu oluşturduğu söylenen bu grup- insan ırkından silmektedir. Tipik bir retorik güzellemeyle, güvenlik güçlerine: “İnsanlığa karşı suç? Her şeyden önce, sizinle açık konuşmak istiyorum: onlar insan mıdır? İnsanı nasıl tanımlarsınız?” diye seslenmektedir.

Polislerin “ meşru müdafaa” kisvesi altında öldürdüğü bu insanlar için Duterte, meth’in ya da metamfetamin hidroklorid’in yerel dildeki karşılığı “shabu” nun kullanımının- “kişinin beynini küçülttüğü, dolayısıyla da artık rehabilitasyon için uygun olmadığını” düşünmektedir. Uyuşturucu madde kullananları “yaşayan, yürüyen ölümler” olarak nitelendirmekte, onların “toplum için yararlı olmadığını” vurgulayarak, “paranoyak” ve tehlikeli oldukları konusunda ısrar etmektedir. Duterte polisleri, uyuşturucu madde kullananların, yakalandıkları zaman direnç gösterip göstermemelerine bakılmaksızın, öldürmeleri için açık çek verdi. Gerçekten de, uyuşturucu madde kullananları herhangi bir gerekçe göstermeden öldüren polisler anında “ onları mahkemeye düşüren kişilerin peşine düşmeleri” için affedildi.

Bu görüşler sonucunda ya da bunlara rağmen Duterte’nin- tüm kampanyası boyunca Manila’da bulunan binlerce suçlunun bedenleriyle “balığı semirteceğine” söz verdi- kampanyası büyük ölçüde popülerliğini korumakta, halkın yüzde 83’ü tarafından onaylanmakla beraber fanatik internet kullanıcıları da, Duterte rejiminin bu yargısız infazlarını eleştiren kişilere siber saldırılarda bulunmaktadır.

> Dutertizmin Kökleri

Duterte’nin geniş kitleleri cezbetmesinin nedenleri nedir? Gerçekten de, uyuşturucu madde kullananları, toplumun bir vebası olarak gördüğü fikri geniş ölçekte karşılık buldu.

Ancak, daha derinde başka nedenler de bulunmaktadır. Duterte’nin topluma tutunması, Ferdinand Marcos yönetiminin 1986 yılının Şubat ayında EDSA Ayaklanması- olarak adlandırılan olaydan sonra, devrilmesiyle beraber liberal-demokratik rejimdeki parçalanmanın derin bir tezahürüdür. Aslında, “EDSA Cumhuriyeti’nin”- Marcos’un diktatörlüğünü sona erdirmek için yapılan kitlesel protestoların mekanı olan Manila demiryoluna verilen isim- başarısızlığı, Duterte’nin gelecekteki başarısı için bir koşuldur.

Duterte’nin yolu, Filipinler seçim sisteminin seçkinler tarafından kontrol edilmesi, zenginliğin tek bir elde toplanmasının devam etmesi, neoliberal ekonomi politikaları ve Washington’ın dış borcun ödenmesi konusundaki ısrarının ölümcül birleşimiyle örüldür. 2016 yılındaki seçimlerde, EDSA Cumhuriyeti’nin popüler güçlendirme ve zenginliğin yeniden dağıtımı konusundaki vaatleri ve Filipin gerçekliği: büyük oranda yoksulluk, utanç verici eşitsizlik ve her yere sızan yolsuzluk- arasındaki uçurum daha da açılmıştı. Buna bir de Devlet Başkanı III. Benigno Aquino’nun beceriksiz yönetimi de eklenince, seçmenlerin yüzde 40’ını oluşturan 16 milyon seçmenin, güney sınırında yer alan Davao’nun 30 yıldan fazla belediye başkanlığını yapan, otoriter yaklaşımı benimseyen bu sert adam Duterte’nun ülkenin tam da aradığı kişi olduğunu düşünmesi şaşırtıcı değildir. Romancı Anthony Doerr’in savaş öncesi Almanlar’a söylediği gibi, Filipinliler “ işleri yoluna koyacak birine hasretlerdir”

Bununla birlikte, EDSA Cumhuriyeti’nin söylemi- demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü- güçsüzlük altında ezilmiş birçok Filipinli için kendilerini sıkı bir deli gömleğine benzemektedir. Duterte’nin söylemi ise- açıkça dile getirilen ölüm tehditleri, kullanılan bayağı sokak dili ve çalınca koyulan korkulukların, bir seçkine “coños” ya da kancıklar denilmesindeki küçümseyici mizahla birleşmesi- onlara ayakbağı olan iki yüzlülükten kendini kurtaran takipçilerine canlandırıcı bir formül sunmuştur

> Faşist Köken

Duterte’nin yok etme politikası, çok sınıflı temelin hareketliliğini sağlaması ve gücü tek elde toplamasıyla, Filipinler’in Amerikan tarzı güçler ayrılığı ilkesini paçavraya çevirdi. Yönetime dair bu özellikler, onu- alışılmışın dışında- bir faşiste dönüştürdü. Eğer ki bilindik faşist girişimler ferdi özgürlüklerin ihlal edilmesiyle başlayıp, mutlak gücü ele geçirmeye doğru ilerliyor ve ardından fark gözetmeksizin baskı uyguluyorsa, Duterte, ilk önce toplu katliam emri vermekle beraber ferdi özgürlüklere yapılan saldırıları azaltarak, önemli ölçüde karşıt görüşle karşılaşmayarak, siyaset sahnesinde temizleme hareketinden önce de mutlak güce ulaşmak için hamlede bulunarak bu sıralamayı ters yüz ediyor.

Duterte’nin yaklaşımının bir diğer öne çıkan özelliği de, klasik faşist rejimlerde tahayyül edilmesi dahi imkansız olan bir koalisyan kurmak üzere, geleneksel sol yönelimli siyasetçileri kendi yönetimi altında hizmet etmek için çağrıda bulunmasıdır. Duterte, solu amansız bir düşman olarak görmek yerine onu kontrol altında tutacağına inanmaktaydı; bu arada, etkilerinin azaldığı yılları telafi etme düşüncesinde olan Komünist Parti ve Ulusal Demokratik Cephe onun yönetiminin bir parçası oldukları için çok memnunnardı.

Duterte, her ne kadar dış politika konusunda acemi olsa da, Filipin milliyetçiliğinin dinamiklerini çok iyi öğrenmişti. Kendisinin yargısız infaz uygulamalarını eleştiren eski ABD Başkanı Obama’yı “orospu çocuğu” olarak nitelemiş ve siyasi açıdan riskli görünen Çin konusunda -Amerika yanlılığının Filipinlerde hayli köklü bir yere sahip olduğu düşünülüyorsa- açık sözlü davranmıştır. Öte yandan şaşırtıcı bir biçimde, Duterte’nin eylemleri az sayıda protestonun fitilini ateşlemişti, bilakis, internette büyük oranda desteklendi. Birçoğunun gözlemlediği gibi, her ne kadar sıradan Filipinliler Amerika ve Amerikan kurumlarına hayranlık besleseler de, Amerika’nın Filipinlere olan kolonyal tahakkümü, Washington’ın, ülkeye haksız anlaşmalar yüklemesi ve yerel

kültür üzerindeki “Amerikan yaşam tarzı”nın ağır etkisi yüzünden büyük ölçüde gizli de olsa kin gütmektedirler. Burada, Amerika- Filipin ilişkilerinin altında yatan “tanınma için mücadele”yi anlamak için, Hegel’in karmaşık sahip-köle diyalektiğini irdelemeye gerek yoktur. Duterte, Filipinlilerin bu konudaki duygusallıklarından, solun bu zamana kadar yapmadığı biçimde, istifade etmektedir. Diğer ülkelerdeki otoriter öncülleri gibi, Duterte de milliyetçilik ve otoriterliği birleştirmektedir.

> Retorikte Popülist, Özde Faşist

Retoriğinin büyük kısmı popülist olsa da, Duterte yeniden dağıtım reformunda kitleleri bir şahmerdan olarak kullanırken hiçbir şekilde rol yapmamaktadır. Klasik faşistlerden ziyade, herhangi bir sınıf çatışmasının ötesinde bir imaj yaratarak, sınıfsal güçleri dengeleme yolu aramaktadır. Kampanyası boyunca, Duterte sözleşmeli işlere son vereceğine, maden endüstrisini dizginleyeceğine ve Marcos rejiminde küçük ölçekteki hindistan cevizi çiftçilerinden alınan haksız vergilerin iade edileceğine söz vermişti; ancak bu vaatler ülkenin en önemli seçkinlerinin kendisinin yanında yer almaya karar vermesiyle büyük oranda yerine getirilmemiştir. Uzun dönemde, sosyal ve ekonomik reformlar otoriter projelerine destek sağlamak için merkezi bir öneme sahip olsa da, bu zamana kadar aşama kaydedilmesi Duterte’nin popülarlığına kısa ya da orta vadede zarar vermemektedir.

Şimdilik, seçkinler ve devlet kurumları arasından Duterte’ye muhalefet zayıftır. Benzer bir şekilde, eskiden insan haklarının azılı savunucusu olan Katolik Kilisesi’nin hiyerarşisi popüler bir liderle boy ölçüşme konusunda tereddüt etmektedir, Kilise, kendi içindeki yolsuzluk vakaları ve aile planlaması konusundaki inatçı tutumu nedeniyle güvenilirliğini yitirmektedir. Uyuşturucu baronlarının listesinde uyuşturma borçlarla yer aldığı için hapiste olan Senatör Leila de Lima, medyanın belli bir kesimi ve I-Defend adlı bir insan hakları topluluğunun da aralarında bulunduğu istisnai isimler ise Duterte’nin karşısında yer almaktadır.

> Duterte, Filipin Toplumu ve Sosyoloji

Duterte’nin siyasi yönü kınanabilir ancak kişiliği ve çelişkileri sosyal bilimcilerin ilgisini çekmektedir. Bazıları, sosyo-tarihsel trendler ve kişiliği arasındaki kesişimi incelemektedir. Yakın zamanda *New York Times*’da- 2016 yılında yapılan seçim kampanyasında kendisinin ortaya attığı- Duterte’nin lise yıllarında bir Cizvit Rahibi tarafından cinsel tacize uğraması sonucunda nasıl derinden etkilendiğini anlatan bir yazı yayınlandı. Daha sonraları Los Angeles’ta görevine devam eden bu tacizci rahip, çocukları istismar etmeye devam etmiş ve karşılığında ne üstleri tarafından cezalandırılmış ne de adaletle teslim edilmiştir (Daha sonra, Cizvitler, mağdurlara 16 milyon \$ ödemek zorunda kalmışlardır) İnsanlara verdiği psikolojik zarar düşünüldüğünde, Filipinliler bir çocuk tacizcisinin cezasını mı ödüyorlar?

Sosyologlar, filozof John Gray’in belirttiği üzere, nasıl “medeni yaşamın değişmez niteliklerinin göz açıp kapayana kadar ortadan kaybolduğunu” sorgulamalıdır. Özellikle 1986’daki EDSA Ayaklanmasından sonra, Filipinliler liberal demokrasinin vitrini olarak görüldüler. Marcos’un devrilmesinde birçok kişi Filipinlilerin, Amerika’nın sömürgesi olunan dönemde içselleştirdikleri, çoktandır süregelen, kişisel haklar, yargı sürecinin kanunlara uygun yürütülmesi ve demokrasi gibi değerlere yeniden sahip çıktıklarını öne sürmüştür. EDSA Cumhuriyeti’nin liberal-demokratik temeli, söz konusu bu ulusal siyasi değerleri somutlaştırmış görünüyordu. Fakat aniden, bir yıldan daha kısa bir süre içinde, Filipinlilerin birçoğu, belli bir zümreye ait insanların yargısız infaz edilmesini en önemli gündem maddesi haline getiren kişiye destek vermişlerdir ki bu durum Nazi döneminde Almanları tanımlamak için Daniel Goldhagen’in kullandığı “ gönüllü cellatlar” ya da en azından “ gönüllü suç ortakları” şeklinde Duterte’ye hizmet etmişlerdir. Bazılarına göre ise, Duterte’nin bu kanlı kampanyasına destek veren birçok vatandaşın olduğunu görmek, açıklanamaz olduğu

kadar trajiktir de. Davranış bilimleri ile ilgilenenlerin, halkımızın merhametli medeni birer insan ya da mahlukat olduğu varsayımına açıklık getirmeleri zamanı gelmiştir, belki de günümüz Filipin toplumuna, Nazi dönemindeki Almanlar üzerine çalışma yapan Goldhagen’in bakış açısıyla yaklaşmalıyız:

[B]u döneme...[...] kültürün nasıl oluştuğunu, pratiklerinin kendine özgü modeli ile kolektif proje ve ürünlerini açıklamak için bilinmeyen bir kıyıya ulaştığında, köklü farklılıklar barındıran bir kültürle karşılaşmaya açık ve muhtemelen sağduyusuna benzerlik göstermeyen ve hatta çelişen yönleri açıklamaya dair araçlar geliştirme ihtimalinin bilincinde olan bir antropoloğun eleştirel gözüyle yaklaşmalıyız. Bu bakış açısı, insanların çoğunun [...] öldürüldüğü ya da diğerlerini [...] öldürürken temiz bir vicdanla hareket ettiği ihtimaline olanak tanır.

> Karşılaştırmalı Soykırım

Bu süre içinde, ölenlerin sayısı artmaya devam etmektedir. Duterte’nin uyuşturucuyla savaşında, 1970’de 3 milyon Kamboçyalının yok edildiği Pol Pot ve Sukarno yönetimine yapılan başarısız darbe girişimi sonucunda yaklaşık bir milyon Endonezyalının 1965’te katledildiği olayların dışında, Güneydoğu Asya’nın yakın tarihindeki birçok soykırım vakasından daha çok kişi mağdur edilmiştir. Yakın zamanda, Duterte, vatandaşlarına ülkenin uyuşturucudan temizlenmesi için 20,000 ila 30,000 kişinin hayatını kaybetme ihtimalinin olduğunu şeytani bir nüktedanlıkla belirtmiştir. Duterte’yi esprisi yaptığı zaman bile ciddiye almak gerektiğini öğrendiğimiz için, birçok kişi, verilen bu sayıların gerçek değerlerin altında olacağını varsaymaktadır. ■

Walden Bello’ya ulaşmak için
<waldenbello@yahoo.com>

> Körfez Göçünde Tıbbi Gözetim

Ayaz Qureshi, Lahore Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Peşaver'de niyetli göçmenler tıbbi tarama merkezinin dışında sıraya giriyor. Fotoğraf: Ayaz Qureshi.

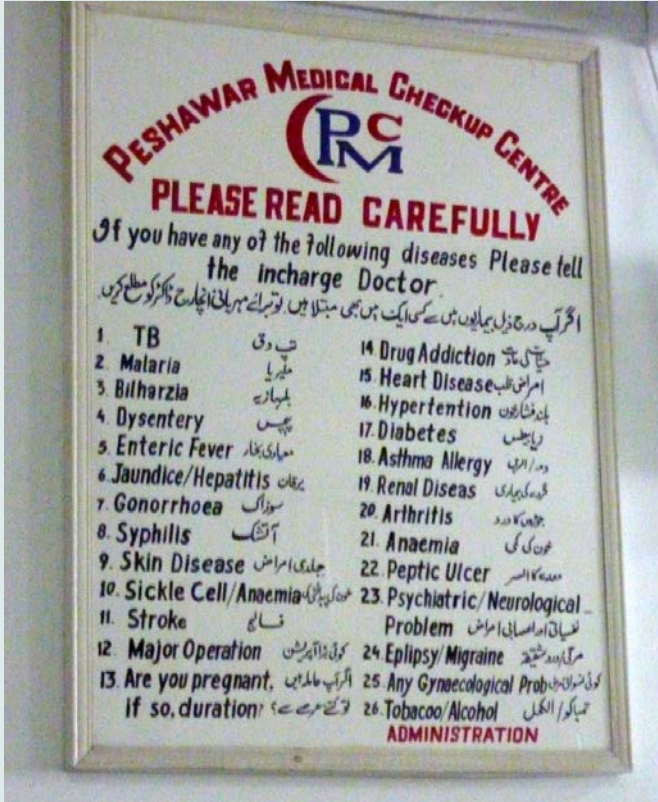
Otuz yıldan beri, gelişmekte olan ülkeler vatandaşlarını, denizaşırı ülkelere iş olanaklarını değerlendirmeleri için göndermektedir, Pakistan vatandaşları da Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi olan ülkelere- Bahreyn, Kuveyt, Katar, Umman, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne işgücü sağlamaktadır. İşçi göçmenler, KİK'den vize alabilmek için Pakistan'dan ayrıldıkları zaman sağlık belgesi almak durumundadır- bu belgeler de sadece KİK onaylı tıbbi tarama merkezlerinden alınabilmektedir. Göçmen olmaya hevesli kişiler ise, herhangi bir sakatlık ya da hastalık durumunun belirlenmesi için tarama ve testlerden geçtikleri, büyük şehirlerde konuşlanan bu birkaç merkeze akın etmektedir. Bu merkezlere gelenler arasından, geçmişte ya da halihazırda herhangi bir hastalık, enfeksiyon ya da fiziksel zayıflık taşımayan bedenler seçilmektedir.

KİK ülkeleri, göç veren ülkelerin yüzler ve binlerce göçmen olmak için can atan adaylar arasından en iyi beden-

lerin seçilmesine dair bir kaygı taşımamaktadır. Pakistan gibi ülkelerin, Körfez'den gelecek para için rekabet içinde oldukları komşuları Hindistan, Bangladeş ve Sri Lanka ile bölgesel devler Malezya'nın bu duruma itiraz etme cesareti dahi yoktur. Her ne kadar Pakistan yönetimi, ülkeye gönderdikleri para nedeniyle işçi göçmenleri değerli birer ekonomik varlık olarak değerlendiriyorsa da- bu göçmenleri, Müslüman ve Pakistanlı kimliklerine sadık kalarak ahlaki sorumluluk taşıyan resmi olmayan elçiler olarak tanımlamak- KİK'teki Pakistan vatandaşları, kendi ülkelerinin diplomatik temsilciliklerinden az da olsa destek almakta, bu da Pakistan'ın vize kotasının artması yönünde endişe yaratmaktadır.

Bu merkezlerdeki düzensizlikler ve tarama sürecindeki hatalı hekim uygulamalarına dair hikayelerle sıklıkla karşılaşilmektedir. Bu hikayelerin çoğu söz konusu istekli göçmenlerin sömürüldüğü izlenimini vermekte, çoğunlukla diğer özel ya da devlete ait laboratuvarlarda yeniden değer-

>>

Peshawar'de niyetli göçmenler için tıbbi tarama merkezinde asılı bir poster. Fotoğraf: Ayaz Qureshi.

lendirildiğinde yanlışlığı ortaya çıkan tarama test sonuçlarına olan öfkeyi yansıtmakla beraber devlet tarafından terk edilmiş hissi yaşamalarına, göç için onları "uygun" ya da "uygun bulmayan" işletmelerin ellerine düştükleri düşüncesine yönlendirmektedir.

Bununla birlikte, bölgesel ve merkezi Körfez Onaylı Tıbbi Merkezler Derneği'ne bağlı söz konusu merkezler güçlü bir kartel oluşturmaktadır, öyle ki, üye ülkelerin ticari faaliyetlerinin çıkarlarını, göçmenlerin tarama süreçlerini kontrol ederek oluşturdukları tekel yoluyla gözetmekte, üyelere eşit sayıda göçmenin gelmesini sağlayarak rekabetin önüne geçmekte ve hem tıbbi anlamda göç için "uygun olmayan" adayların merkezde çalışanlara saldırılarını önlemekte hem de Pakistan hükümetinin bu merkezleri düzenleme girişimlerine karşı onları korumaktadır. Tarama standartları ile tarama merkezlerinin koşulları- laboratuvar ekipmanları, yer ve personel- Suudi Arabistan'da bulunan KİK sekreterliği tarafından belirlenmekte ve yıllık kontroller yine KİK sekreterliği tarafından yapılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Ellis ve Angel Adaları'nda olduğu gibi, göçmenlere ülkeye girişlerinde yapılan klasik tıbbi taramaların aksine, KİK'e girmeden önce Pakistanlı işçi göçmenlerin kontrolleri Pakistan'da yapılmaktadır. Her ne kadar, bu tür tıbbi taramalar, Ellis Adası'nda yapılan ve sıkça eleştirilen test süreçlerinden daha az görünür olsa da, aynı derecede hayatlara müdahale etmektedir.

Bu tarama sürecini başarıyla geçemeyeceğinden korkan istekli işçi göçmenler, bu merkezlerde çalışan kişilerle

bağlantısı olan (ya da olduğunu iddia eden) dolandırıcıların eline düşmektedirler. Bu tür yasal olmayan yolları deneyip yine de sağlık belgesi elde edemeyenler ise diğer göç yollarını denemekte, kendilerini genellikle yasa dışı kara, hava ve deniz göç tuzağının içinde bulmaktadırlar.

Sonucu temiz çıkan bir sağlık belgesine sahip olursa bile- bazen defalarca test ve maddi külfete neden olan- Körfez bölgesine varan göçmenin yeniden tıbbi taramadan geçmesi gerekmektedir. Bu testten geçemeyen işçi, ülkesine geri gönderilmektedir. Eğer, KİK'e giriş izni varsa, buradaki kalma izninin yenilenmesi için kapsamlı, yıllık tıbbi taramadan geçilmesi zorunludur.

Ne ironiktir ki, epidemiyolojik bulgular, göçmenlerin varış ülkelerinde kalma süreleri içinde tüberküloz ve HIV gibi enfeksiyonlara yakalandıklarını göstermektedir- KİK'te çalışma izinlerini yenilemek için girdikleri zorunlu yıllık testlerde bu durum belirlenmiş, neden olarak ise kişilerin bu ülkeye geçişlerinde ve iş koşullarındaki zorlu şartlar gösterilmiştir. Örneğin, HIV vakalarının nedeni, göçmenlerin sınırlı işçi kamplarında yaşamaya mahkum edilmesi ve zevki seks işçileri dışında bir yerde arayamamalarına yol açan ekonomik ve kültürel vatandaşlık eksikliğidir.

Herhangi bir safhada HIV pozitif tanısı konulan kişiler göz altına alınıp, sınır dışı edilmekte, çoğunlukla da sınır dışı edilmelerinin gerçek nedeni hem kendilerine hem de ülkelerinin diplomatik temsilciliklerine açıklanmamaktadır. Bazı işçiler, iş verenleri tarafından "sürpriz şekilde işten çıkarılarak" geri gönderilmekte ve tekrar geri çağırılmamaktadırlar; bazı geri dönenlerin, eşyalarını toplamalarına, evlerini paylaştıkları kişiler ve iş arkadaşlarıyla aralarındaki işleri halletmelerine, pasaportlarını almalarına izin verilmemekte ve iş verenlerinden çalıştıkları günün maaşını bile alamadan, hınca hınç dolu göz altı merkezlerine sevk edilmektedirler. Birçoğu, Pakistan'a ellerinde kimlik mahiyetinde bir sayfalık Acil Durum Pasaportu ile dönmekte, akabinde haftalarca süren ve bir aile üyesinin yerel bir yetkili bulup, oğullarının serbest bırakılmasını sağlayana, Pakistan vatandaşı olduklarını ispat edene kadar göçmenlik biriminde gözaltında tutulmaktadır.

Dünya, her geçen gün insanların hükümetlerini sağlık hizmetlerine ulaşmak için göreve çağırmalarına, kişisel hakların tıbbi müdahaleler ve teşhislerle kısıtlandığı durumlarla mücadele etmek, "sağlık vatandaşlığı" haklarını savunmak için yaptıkları protestolara tanık olmaktadır. Ne yazık ki, Pakistan'da işçi göçmenler bu tür bir kolektif eylem için ne harekete geçmekte ne de bunun bir parçası olmaktadır, hükümet KİK devletleriyle işbirliğine devam etmekte, göçmen adayı olan vatandaşlar büyükaş hayvanlar gibi sıraya dizilerek, sağlıklı olup olmamalarına göre ayıklanmaktadırlar. ■

Ayaz Qureshi'ye ulaşmak için <ayaz.qureshi@lums.edu.pk>

> Ekonomik Katılım

ve Kadına Karşı Şiddet

Nida Kirmani, Lahore Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Ticaret yapan Karaçili kadınlar.
Fotoğraf: Nida Kirmani.

Kalkınma ajansları ve uluslararası finansal kurumlar, kadınların giderek artış gösteren ekonomik katılımının hem ekonomik büyümeye hem de kadınların güçlenmesine- kazan-kazan durumu- öncülük edeceğini öne sürmektedirler. Ayrıca, ekonomik açıdan aktif olan kadınların toplumsal cinsiyet temelli şiddetten daha az zarar gördükleri varsayılmaktadır.

Karachi'nin en eski işçi sınıfı yerleşim alanlarından biri olan- Pakistan, Lyari'de yaptığım saha çalışması, daha karmaşık bir gerçekliğe dair bu varsayımları test etmektedir. Pakistan, dün-

yada en düşük kadın işgücüne katılım oranına sahip ülkelerden biri olmaktadır, kadınların sadece % 22'si ücretli bir işte çalışmaktadır. Saha çalışmamı yaptığım yer olan Lyari, ulusal istatistikleri yansıtmakta ancak Pakistan'da kadınların birçoğu tarım alanında istihdam edilmekteyken, Lyari'de yaşayan kadınların çoğu, şehrin zengin bölgelerinde düşük ücretle ev işlerinde ya da devlet ve özel okullarda öğretmen olarak çalışmaktadır. Kadınlar arasında ücretli çalışan kadın oranı düşük olabilir- her ne kadar günümüzün neoliberal ekoomi koşullarında kadınlar için uygun olan işler genellikle düşük ücretli, güvenliği olmayan

ve gerekli düzenlemelerin yapılmadığı işler olsa da – fakat önceki nesillerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde artış söz konusudur.

“Ekonomik olarak aktif” olmak, doğrudan “güçlenme” anlamına gelmemektedir. Naila Kabeer'in belirttiği gibi, piyasa güçleri, eşitliksiz ücret oranları ve işe alım pratikleri yoluyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini çoğu zaman yeniden üretmektedir. Benzer bir şekilde karar vericiler, ekonomik bütünleşmenin çoğu kez kadınlara kendi gelirlerini kontrol etme ya da sosyal ve yasal desteklere erişim imkanı verdiğini, bununla birlikte, finan-

sal açıdan bağımsızlığın da, kadınların kendilerini istismar eden ilişkilerden uzaklaşmalarını sağladığını belirtmektedir; gerçeklik ise bundan daha karmaşıktır; kadınların ekonomik katılıma etkileri, çalıştıkları işin doğasına, aileleriyle olan güç ilişkilerine ve içinde bulundukları topluluğun dinamiklerine bağlıdır.

Para kazanmak kadınları, büyük çoğunluğu rapor dahi edilmeyen toplumsal cinsiyet temelli şiddete-Pakistan'da evli kadınları %39 ila %90 arasında etkilediği tahmin edilmektedir, karşı korur mu? Çalışan kadınlar, onlara düşük ücret ödeyen ya da hiç ödeme yapmayan işverenleri tarafından uğradıkları genel ekonomik ve maddi sömürüye karşı daha iyi göğüs gerebilirler mi? Ücretli çalışan kadınlar, hane içi kaynaklar ya da kendi gelirleri üzerinde daha çok söz sahibi olurlar mı?

Lyari'deki kadınlarla ilgili irdelemelerim kadınların ücretli çalıştıkları işler ve aile içi şiddet arasındaki karmaşık ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bazı kadınlar için, gelirlerinin olması, kendilerini istismar eden bir evliliği sürdürmekten vazgeçme ya da en azından vazgeçmeyi düşünme imkanı tanımaktadır. Ancak, ücretli çalışanlar için bile, toplumsal baskı bakidir- özellikle çocuklar- şiddetin var olduğu evliliklerin sonlandırılmasında güçlü bir caydırıcı olmaktadır.

Kadınların çoğu, ücretli iş ve ev içi sorumluluklarının çifte yükünün kendine has bir şiddet biçimi yarattığını düşünmektedir: bazen kadının çalıştı-

ğı ücretli iş, çalışmayan eşin kadından ev içi sorumluluklarını yerine getirme beklentisi yüzünden aile içi gerilimi arttırmaktadır, bazen de tartışmalara hatta şiddete neden olmaktadır. Kadınların büyük bir kısmı imkanları olsa, düşük ücretle çalışmak yerine evde olmayı tercih etmekte ve bazı kadınlar da eşlerini kendilerini finansal açıdan destekleyemedikleri için içerlemektedir. Kadınların bir kısmı, gelirlerinin olmasının belli oranda kendilerine bağımsızlık sağladığını düşündüyse de, bazıları evden uzakta olmaktan memnuniyet duymakta, çoğu da hem iş hayatı hem de ev hayatına dair çifte yüke maruz kalmamayı tercih etmektedir.

Yüksek ücretli, güvenliği olan işlerde çalışan az sayıdaki kadın için ekonomik etkinlik bir tercihten çok zorunluluk ve kişisel doyum kaynağı olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, bu durum beraberinde toplumsal ve psikolojik zararı da getirmekteydi: evlenmeden önce dışarıda çalışan kadınlar, özellikle kendi yerleşim yerinin dışına seyahet ediyor ve görece daha yüksek ücret alıyorsa- çoğu zaman dedikodulara, iğnelemelere, kınamaya ve aşağılanmaya maruz kalmakta, bu da onlar için hem duygusal açıdan rahatsızlık verici olmakta, itibarlarını zedelemekte hem de evlilik için partner adayı bulmalarını riske atmaktadır.

İyi tarafından bakıldığında, bu araştırma nesilsel bir değişimi de ortaya çıkarmıştır. Birçok yaşlı kadın şiddet dolu bir evliliği sürdürürken, acı çekmenin sabır ve erdem göstergesi

olduğundan bahsetti. Daha genç kadınlar ise, genellikle şiddeti onayladıklarını söyleyerek, kadının istismar edildiği bir evliliği bitirmesi gerektiğini, bunun ya ailelerinin yanına geri dönerek ya da nadiren de olsa kendilerine ait bir ev kurarak gerçekleştirilebileceğini dile getirdiler. Boşanma hala iyi karşılanmamakla beraber, birçok kadın şiddetin olduğu bir evliliği sürdürmeleri konusunda baskı hissetmekte, kadınlar giderek bu sıkıntılı durum içinde direnç stratejileri geliştirmektedir. Kendilerine ait gelirin olması, kadınların şiddetin var olduğu evliliklerini, garanti etmese de, bitirmelerine kesinlikle yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, araştırmam kadınların ekonomik katılımının, güçlenmelerini garanti etmediğini göstermektedir. Bu durum, kadınların müzakeredeki konumunu güçlendirmekte ancak istihdamın dışında kalmak da maliyetli olmaktadır. Pakistan'daki kadınlar işgücüne büyük oranda katılım göstermektedir, ama çok azı yüksek maaşlı bir işte çalışmakta, varolan istihdam seçeneklerini sağlama almaktadır. Kadınları gerçekten güçlendirmek için, iş imkanlarının büyük yapısal değişimlerden geçmesi gerekmektedir: kadınlar, yüksek maaşlı ve güvenliği olan işlere ihtiyaç duymaktadır, aile ve içinde bulunulan topluluktaki cinsiyetçi güç ilişkileri değişmeli, ev içi sorumluluklar erkekler tarafından paylaşılmalı ve kadınların artan hareketliliği ve bağımsızlığı daha fazla kabul görmelidir. ■

Nida Kirmani'ye ulaşmak için
<nida.kirmani@lums.edu.pk>

> Diasporada Boşanma

Kaveri Qureshi, Lahore Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Britanya'da bir Pakistan düğünü, gelin kaygılı bir biçimde damadı bekliyor. Fotoğraf: Kaveri Qureshi.

3 8 yaşındaki Sukaina, Pakistan doğumlu olup Londra'da yaşamaktadır. Lancashire'da yaşayan kuzeniyle 18 yaşında evlenen Sukaina'nın, yirmili yaşlarının ortalarında üç çocuğu vardır. Üçüncü çocuğu doğmadan önce, evliliği onarılmayacak raddeye geldi. Eşi, taksi şoförü olarak çalışmaya başlamıştı. Düzenli çalışma saatleri ve hareketlilik imkanı tanımayan bu işini sürdürürken, Beyaz Britanyalı bir kadınla, evlilik dışı ilişkiye başladı, içki içtiği günlere geri döndü ve Sukaina'ya göre, daha ağır uyuşturuculara yöneldi. Altı ay boyunca, Sukaina

ailesine evliliğindeki sorunları "ailem için, hayallerinin gerçek olması gibiydi, kızları aile içinden biriyle evlenmiş, mutlu ve birbirinden güzel üç çocukları vardı, her şey mükemmeldi. Onların, kalplerini kıramazdım" diye düşünerek, anlatmaktan kaçındı. Yardım etmeleri için ailesinin yanına dönse bile, eşinin ailesinin Lancashire'daki evini terk edip, Londra'ya dönmesi iki senesini alacak, boşanma davası açması için iki sene daha geçmesi gerekecekti.

Britanyalı Pakistanlılar, Güney Asya kökenli diğer ailelerde olduğu gibi, ömür boyu süren evliliklerin yapılıp, çok

az boşanmanın olduğu geleneksel aile mefhumunun kale- si olarak kabul edilmektedir. Sukaina ve benzer hikayeler görünür olmamakta, "güçlü aile değerleri" gibi normatif stereotiplerin arkasına saklanmaktadır. Britanyalı Pakistanlı olmayanlar da, onları benzer şekilde görmektedir. 2007 yı- lında, Birmingham'da yaşayan Pakistanlı bir ailenin yanın- da iki gün geçiren, bir zamanların Muhafazakar lideri David Cameron, Britanyalı Asyalı aileleri "inanılmaz derecede güçlü ve birbirine bağlı" olarak tanımlamış " kendimi, aslın- da Birtanyalıların, Britanyalı Asyalı yaşam tarzıyla bütünleş- mesi gerektiğini düşünürken buldum" demiştir.

1990lı yılların ortalarında yapılan Dördüncü Ulusal Etnik Azınlık Araştırması'ndaki veriler ışığında, nicel sosyolog Richard Berthoud, evli Britanyalı Asyalılar arasında ayrılık ve boşanma oranını % 4 olarak ortaya koydu, bu oran Beyaz Britanyalı yetişkinlerde yarısından daha az (%9) ve Siyah Karayipliler'de çeyreğinden daha azdır (%18) Berthoud, Britanyalı Güney Asyalıları " eski kafalı", " topluluklarının tarihlerine ve geleneklerine sadık" olarak görmekte, bi- reyçilik karşısında direnç gösterdiklerini belirtmektedir. Öte yandan, 2010-13 yılları arasında üç aylık devrelerle yapılan Birleşik Krallık İşgücü Araştırması'nda Britanya'da yaşayan, Britanyalı Pakistanlı Müslümanlar ve Hindistanlı Sihler arasında ayrılma ve boşanma oranı neredeyse % 10, Bangladeşli Müslümanlar'da bu oran %8, Hindistanlı Sihler'de % 7 ve Hindistanlı Hindular'da ise %6 olma- ktadır- karşılaştırma yapıldığında, Beyaz Britanyalıları'da % 20, Siyah Karayipliler'de % 27 ve etnik çoğunluğun olduğu ev- liliklerde de % 23 olmaktadır. Her ne kadar Güney Asyalılar , Britanya'da yaşayan diğer yetişkinlere oranla toplumsal bir araştırma çerçevesinde evliliklerinin bozulduğunu iti- raf etmeseler de, Pakistanlı ve Bangladeşli Müslümanlar ile Hindistanlı Sihlerin evliliklerine son verme oranları art- makta ve neredeyse yirmi yıl önce, 1990ların ortalarında- ki- o yıllarda Anthony Giddens'ın Britanya'nın " ayrılan ve boşanan bir toplum" olduğu endişesi önemli bir tartışma konusuydu- Beyaz Britanyalı nüfusun değerlerine yaklaş- maktadır.

Londra ve bir İngiliz taşrası olan Peterborough'da 2005- 7 ve 2012-14 yılları arasında yaptığım etnografik çalışma- da, giderek daha fazla kadının ve erkeğin yeniden evlenme- ye karşı olduğu ve evliliklerin sonlandırılmasındaki artışın Pakistan diasporasındaki aile hayatını değişime uğrattığını öne sürüyorum. Boşanmış 52 kişiyle yaptığım görüşmeler- de, 30'u saha çalışmamı sonlandırmama yakın bir zaman- da yeniden evlenirken, 22'si evlenmedi ve bunların sadece altısı erkekti. Örneğin Sukaina, evliliğini bitirdikten uzun yıllar sonra bekar olarak hayatına devam etti ve bekarlığını sürdürmekte ısrar etti. Sukaina, evliliği sonlandıktan sonra, uzun yıllarca klinik depresyonla mücadele etti, kardeşleri- nin de desteğiyle, yetişkinlere özel eğitim kurslarını bitirdi ve öğretim asistanı oldu, işe başladı, bu zamana kadar aldı- ğı sosyal yardıma ek para kazanmakla beraber nihayetinde bu yardıma da ihtiyacı kalmadı. Artık, ailesinin onu "yetiştr- diği" gibi bir gelin olmayan Sukaina, yıllarca ailesinin onun tekrar evlenmesine dair önerilerini göz ardı etti. " Başta, erkeklerden nefret ediyordum, gerçekten nefret ediyor-

dum, onları görmeye ya da kokularını duymaya katlanamı- yordum" diyordu. Boşanan kişilerin bir kısmı, çocuklarına "doğru düzgün" iki ebeveynli aile sağlamak istedikleri için yeniden evlendiklerini anlatmıştı, fakat Sukaina ve diğer vakalarda olduğu gibi, halihazırda zarar görmüş bir ailenin çocuğunu yeni bir üvey-baba ile tanıştırmak fikri, yeniden ev- lilikler önünde güçlü bir engel teşkil etmektedir.

Bazı kadın ve erkekler boşandıktan sonra, evlilikten uzak durmayı seçebiliyorlarsa, yeniden evlenenler de kendi ailelerini seçebiliyorlar. Görüştüğüm kişiler arasında, ilk ev- liliklerini nasıl yaptığını sorduğum 67 kişiden, 58'i gelenek- sel görücü usulü evlilik yaptığını belirtmekte, sadece 9'u aşk evliliği yaptığını söylemektedir. Buna karşın, yeniden evlenen 49 kişinin 20'si bu evliliklerinin geleneksel görücü usulü evlilik olduğunu , 9'unun eşlerin önceden tanışıp, an- cak görücü usulü evlilik olarak çevresine sundukları, görü- cü usulü aşk evlilikleri şeklinde olduğunu ve 20'si de tama- men kişilerin kendi inisiyatifleri doğrultusunda gerçekleşen aşk evlilikleri olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla, yeniden evliliklerde, evlilik öncesinde, çiftler arasında flört ve yakın- lık görülmektedir. Kendilerinin seçtiği kişilerle yapılan evli- likler, boşanan kişilerin aileleri tarafından da büyük ölçüde desteklenmektedir.

Sukaina'nın deneyimi, bir diğer eğilimi de göstermek- tedir: yeniden evliliklerde sıklıkla ırksal, etnik, kast ve dini çeşitlilikler de izlenmektedir. Neredeyse on yıldır bir part- neri olmayan Sukaina, boşanmış Hindistanlı bir Sih olan Sukhwinder'e aşık olmuştur. Sukhwinder, İslam dinine geçmeyi kabul etmiş ve çift, aralarında Sukaina'nın kız kar-deşlerinden birinin ve üç erkek şahidin olduğu küçük bir İslami törenle evlenmiştir. Karşılıklı rızaya dayalı bu tür iliş- kilere doğru kayma, liberal siyaset açısından ilgi çekici gö- rünmektedir, ancak Sukaina derin bir mutsuzluk içindedir: Sukhwinder, onu Sih olarak tanımlayan türbanını çıkarma- makla beraber, İslam dininin gerekliliklerini de ciddiye al- mamaktadır. Durum böyle olunca, Sukaina ailesine yaptığı ikinci evlilikten söz etmemiş ve böylece "günü kurtarmak" niyetinde olmuştur.

İkinci kere yapılan evliliklerin çoğunlukla istikrarsız oldu- ğuna dair bulgularım vardı. Görüştüğüm kişiler arasından yeniden evlenmiş 30 kişinin dokuzunun ikinci evlilikleri de yıkılmış, üçüncü evliliklerini gerçekleştirmekteydiler, çalış- mamda ikinci ve üçüncü evliliklerini yapan kişilerin birkaçı da evliliklerinde anlaşmazlık yaşamışlardı- bu da bize, bo- şanma sosyolojisinin yeniden eş bulma konusunda bizi ne kadar az aydınlattığını hatırlatmaktadır- Sadece boşanma üzerine değil, resmi olmayan ilişkiler, yeniden evlilikler üze- rine de araştırmaların yapılmasına ihtiyacımız vardır , bu- nunla birlikte, "geride bırakılan" kültürün durağan olduğu- na yönelik genel eğilimin hakim olduğu bir anlayışta, evlilik normlarının göç, ulus-ötesi ve diaspora gibi kavramlarla na- sıl değişime uğradığı da araştırılmalıdır. Benim araştırmam, bunun ne geçmişte ne de şimdi söz konusu olmadığını gös- termektedir. ■

Kaveri Qureshi'ye ulaşmak için <kaveri.qureshi@lums.edu.pk>

> İslamofobi

ve Britanya Güvenlik Gündemi

Tania Saeed, Lahore Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

İllüstrasyon: Arbu.

Britanya'daki eğitim kurumları giderek devlet güvenlik gündeminin içine çekiliyorlar. 2015 yılındaki Terörle Mücadele ve Güvenlik Yasası (TMGY) gereğince, eğitim kurumlarının, radikalleşme "riski" olan öğrencileri rapor etmeleri yönünde "kanuni görevi" vardır. "Radikalleşmenin" işaretleri ya da semptomlarını tanımlamak güçtür; bu tür bir uygulamaya karşı "korunmasız" olan öğrencilerin, genellikle Müslüman oldukları ise aşikardır. Daha sorunlu olanı ise, şiddet içermeyen aşırılıkçı bir düşünceyle - eğer ki söz konusu düşünce "Britanya değerleriyle" çelişiyorsa, üniversite dahilinde mücadele edilip, tartışılmaktan ziyade susturulmaktadır, ve de kişi şüpheli hale gelmektedir.

2015'teki Terörle Mücadele Yasası, 7 Temmuz 2005 yılında Londra'da gerçekleştirilen bombalı saldırının akabinde çıkarılmıştır, bununla beraber diğer terörle mücadele politikaları da eğitim kurumları odaklı olmuştur. Müslüman öğrenciler "şüpheli" olarak görülmeye alışıktır. Britanya hükümetinin *Stratejiyi Önleme* (2011) raporunda, güvenlik personeli, halihazırda "riskli" öğrencileri izlemek adına eğitim kurumlarıyla beraber çalışmaktadır. Vakaların bir kısmında- Londra Üniversitesi mezunlarından Umar Farouk Abdulmutallab, Amerika'ya giden bir uçağı hedef almayla yeltenmiş, diğer bir eski öğrenci Roshonara Choudhry, Irak'taki insanların intikamını almak için Britanyalı bir politikacıyı bıçaklamış, genç öğrencilerin IŞİD'e katılmak için kaçması da eğitilmiş Müslüman kimliği hakkında büyük ölçüde endişe yaratmıştı. Yeni çıkan yasa ise, üniversitelerin gözetlenmesini yasal bir zorunluluk haline getirmiştir. Müslüman öğrencilerle beraber hareket etmek yerine, bu politika onları yabancılaştırmakta, ironik bir biçimde artan bir güvensizlik atmosferi yaratmaktadır. Müslüman erkekler, yakın birer tehdit olarak görülürken, Müslüman kadınlar da, örtülerinin arkasına saklanıp izleyen, birer mağdur ya da radikal olarak görülmektedir.

2010 ve 2012 yılları arasında 40 genç Müslüman kadın öğrenci ve Britanya üniversiteleri mezunlarıyla yapılan biyografik nitelikler taşıyan görüşmeler, bu kişilerin İslamofobi deneyimlerini ve Britanya'nın güvenlik gündemini irdelemektedir. Britanyalı Müslüman Pakistanlı kimliğinin oldukça zan altında olduğu zamanda yapılan bu çalışmada Pakistan kökenli Britanyalı öğrenciler, İngiltere'de öğrenim gören Britanyalı olmayan Pakistanlı öğrenciler, yüz örtüsü (peçe), uzun elbise giyip (çarşaf) baş örtüsü (hijap) takan, Pakistanlılara özgü geleneksel ceket (kameez) ve pantolon (şalvar) giyen, her biri "birbirinden farklı dinsel dereceleri" gösteren kıyafetler taşıyan Müslüman kadınlar ile herhangi bir fiziksel belirleyici unsur taşımayan Müslümanlar yer almıştı. Söz konusu çalışma, kampüslerde radikalleşmeyle mücadeledeki başarısızlığı nedeniyle eleştirilen İslami Öğrenci topluluklarının (İÖT) deneyimlerine odaklanmıştı. Sosyal yardım memurları, öğrenci birlikleri temsilcileri ve İslami öğrenci topluluklarının başkanlarıyla da görüşülmüştü.

Kadınların deneyimleri, fiziksel görünümüne bağlı olarak değişkenlik göstermekteydi. Şaşırtıcı olmayan bir biçimde, peçe dikkat çekmekteydi; genç bir kadın, örtüsünün ya-

>>

bancı bir din ve aidiyetin fiziksel bir emaresi olarak görülüp, kendisine “ Osama bin Ladin’in karısı” diye bağrıldığını ya da aşırılıkçı olarak tanımlandığını belirtmektedir. İrkçi hakaretlerin hedefinde olan görüşme yaptığım kişiler, hedeften ziyade onlara seslenenler hakkında daha çok şey ortaya çıkarmıştır- özellikle, “lezbiyen”, peçe ya da başörtüsü takan Müslümanlara yönelik bir hakaret olarak kullanılmaktadır. Hakaret olarak kullanılan bu terim, İslamofobinin heteronormatif tarafını yansıtmakta, kendini ayırtıran Müslüman kadın daha da anormal olarak görülmektedir. Buna karşın, görünür herhangi bir dini işaret taşımayan Müslüman kadınlar, Müslüman olmayanlar için “yeteri kadar Müslüman” olmamakta ve inançlarını kanıtlamak zorunda hissettiklerini dile getirmektedir. Öte yandan, Pakistanlılar dış görünüşleri nedeniyle kültürel olarak baskı altında, eğitimsiz Pakistanlı bir kadın, namus cinayetleri ve zorla evlendirmeye maruz kalan ilkel bir kültürün mağdurları olarak stereotipleştirilmektedir.

Üniversite kampüslerinde ya da dışarıda bu tür deneyimlerle mücadele eden öğrenciler ve özellikle de İÖT’ün üyeleri dışlanmışlardı. İÖT’ün kadın ve erkek üyeleri, sadece, düzenledikleri programlar ve konuşmacılar nedeniyle şüphelerle kendilerine yaklaşan üniversite yönetimine karşı değil, kendilerini “ılımlı” Müslüman olarak tanımlayan kişilere karşı da kendilerini savunmak zorunda kalmışlardı. Görüşme yapılan kişiler, “ılımlı” Müslümanların nasıl İÖT’ün düzenlediği programlara katılmaktan, aşırılıkçı olarak damgalanma korkusuyla kaçındıklarını anlatırken, İÖT üyeleri kendilerine terörist denildiğini, istihbarat teşkilatları tarafından takip edildikleri ya da casusların kendi topluluklarının içine sızdığına dair şüphelerini dile getirmişlerdir. Ayrıca, görüşülen kişiler, aşırılıkçı olarak damgalanmanın yarattığı korkunun kendilerini nasıl oto-sansüre yönelttiğini, bu yüzden bazı öğrencilerin radikal olarak görülme korkusundan siyasi kampanyalara katılmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir.

Pakistanlı-Müslüman eksenini aynı zamanda bir diğer kırılma noktası da ortaya çıkarmaktadır, Pakistan kimliğinin, “terörle savaş” adı altında Pakistan topraklarında savaşılmasından dolayı yarattığı şüpheli durum, Pakistanlı Müslümanları “hiper-güvenleştirilmeye” maruz bırakmıştır. Öğrencilerin bir kısmı Pakistan ile ilgili siyasi davalardan kaçınabilir ancak hala Arap Baharı ya da Filistin konularına ilgi göstermektedir; diğerleri ise özellikle 7 Temmuz 2005 olaylarından sonra uyuşukluk hakkında yalan söylediklerini belirtmişlerdir.

Bu bulgular, farklı Müslüman topluluklarının güvenlik hakkındaki söylemleri sadece dindarlıklarına göre değil etnik ya da ulusal kimliklerine göre de farklı derecelerde deneyimlediklerini ortaya çıkarmıştır. Amerikan Başkanı

Donald Trump’ın 2017 yılında bazı Müslüman ülkelere uyguladığı yasak, Suriye ve Suriye’ye komşu bölgelerin küresel terörle mücadele gündeminin odağında olması, gelişmekte olan sosyo-politik ortamın içindeki farklı Müslüman kimliklerin, birbirinden farklı tepkilerini ortaya koymaktadır.

Eğer dindarlığın boyutları, gündelik hayatta karşılaşılan şüphe ve ayrımcılık seviyelerini şekillendiriyorsa, bu çalışmada aynı zamanda genç öğrencilerin aktif bir biçimde stereotiplerle mücadelede farkındalık yaratma girişiminde olduklarını da göstermiştir. “İslamın Farkındalığı Haftası” boyunca ya da İslam hakkında önyargılı düşüncelerle savaşmak için, bir grup Müslüman öğrenci, bu tutumu değiştirmeye çalışmıştır. Bazı öğrenciler “normallikleri” ya da masumiyetlerini kanıtlama yükünü taşımayı reddetse de, kimse Müslüman ve Müslüman olmayan öğrencilerin, güvenlik gündemine direnme çabalarını göz ardı edemez.

Birçok üniversite, öğrencilerine karşı “yasal yükümlülüklerinin”, onların “ifade özgürlüklerini” garantiye alma ve radikalleşme “riski” taşıyan öğrencilerini ihbar etmek gibi “kanuni yükümlülüklerini” kapsadığının farkındaydı. Öte yandan, Staffordshire Üniversitesi öğrencisi Mohammad Umar Farooq’un, üniversite personeli tarafından Terörizm Çalışmaları üzerine okuduğu bir ders kitabı nedeniyle yetkililere ihbar edilmesi, Rizwaan Sabir’in araştırması için indirdiği El-Kaide’nin el kitabı (halihazırda kitapçılarda bulunan) yüzünden ihbar edilmesi ve okul çocuklarının yanlışlıkla yetkililere ihbar edilmesi gibi vakalarda, “yasal yükümlülükler”den kimi zamanlarda taviz verildiği görülmektedir. İngiltere Yüksek Öğretim Fon Konseyi tarafından kabul edilerek, bir strateji olarak üniversitelere 2015 yılındaki TGMY altında “kanuni yükümlülükler” getirilmesinden hareketle üniversiteler, devletin güvenliğe ilişkin gündeminin içine çekilmeye devam edecektir. Bu çalışma için görüşmeye katılan Müslüman öğrenciler, kendilerine şüphelerle yaklaşılmasından şartıyla, güvenlik personeliyle konuşma konusunda istekliydiler. Her ne kadar genç Britanyalı Müslümanların çoğunun IŞİD gibi grupları reddettiği bilinse de, sorunun çözülmesi hala büyük önem taşımaktadır. Aslında, görüşme yapılan kişilerin birçoğu üniversitelerindeki bu sorunu ele almaya hevesliydi. Ancak, tüm Müslüman öğrencilere şüpheli gözle bakılması, tartışmalı görüşlerin irdelenmeden dışlanarak, güvensizliğin hakim olduğu kültürün pekiştirilmesi, üniversitelerin Müslüman öğrencilerin İslamofobi ve ayrımcılık gibi konularda korunmasız olduğu bir atmosfer yaratmasına sebep olmakta, dolayısıyla üniversiteler Müslüman öğrencilere karşı “kanuni yükümlülüklerini” başarıyla yerine getirememekte ve devletin güvenlik aygıtları içindeki dışlılardan biri haline gelme tehlikesi yaşamaktadır. ■

Tania Saeed’e ulaşmak için <tania.saeed@lums.edu.pk>

> Altyapı Politikası

Amen Jaffer, Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Ozpak çöp kamyonu bu konteynerlerden çöpleri almaya gelmeden önce çöp toplayıcıları geri dönüştürülebilir malzeme bulmaya çalışıyor. Fotoğraf: Khurram Siddiqi.

Yirminci yüzyılın son on yılından beri, Pakistan ekonomisi özelleştirme ve serbestleştirme-farklı siyasi partilerin yönetimi ve askeri diktatörlük tarafından sürdürülen neo-liberal ekonomik düzen- yoluyla dönüşmektedir. Siyasi seçkinler arasında önemli ölçüde fikir birliği olmasına rağmen, şu anda yönetimde olan Pakistan Müslüman Ligi'nin (PML-N) altyapıya odaklanması, onu diğer yönetimlerden ayırmaktadır. 1990lardan itibaren, PML-N yönetimleri, ekonomi politikaları ve siyasi stratejisini "gelişmekte olan" altyapı konusu-yakın zamanda, hükümet tarafından "ezber bozan" olarak değerlendirilen ve Pakistan'ın ekonomik zenginliklerini büyük oranda arttıracak Çin Pakistan Ekonomi Koridoru (ÇPEK)'nin da dahil olduğu- üzerinde yapılandırdı.

Pakistan hükümeti yeni yol, demir yolu ve enerji projelerininin- başlıca Çin hükümetinden alınan borçlarla fonlanan ve genellikle Çinli şirketler tarafından yapılan- yabancı ve yerel özel yatırımları ülkeye çekerek, Pakistanlılar için yeni iş ve ekonomik fırsatlar yaratacağı vaadinde bulunmaktadır.

Ancak bu ekonomik strateji, büyük-ölçekli altyapı harcamalarının ekonomik etkinliği arttırdığı- 1990larda bir önceki PML-N yönetimi zamanında yapılan Lahor-İslamabad otoyolunun sınırlı kullanımının da dahil olduğu, sağlam temellere dayanmayan önceki örneklerle rağmen- varsayımı üzerine yapılandırılmaktadır.

Dünya çapında artan örnekler, büyük altyapı projelerinden en çok yabancı yatırımcılar ve büyük şirketlerin yarar sağladığını göstermektedir. Kamu hizmetlerinin düşüşte olduğu, eğitim ve sağlık sistemlerinin devamlı olarak en kötü sırada olduğu bir ülkede, böylesine çarpık harcama düzenini öncelenmesi, vatandaşların gerçek ihtiyaçlarını göz ardı etmektedir. Altyapı söz konusu olduğunda dahi, ÇPEK büyük şirketlerin altyapı ihtiyaçlarına odaklanarak, Pakistan'daki yoksul kesimin büyük çoğunluğun içinde olduğu kayıt dışı ekonomiyi görmezden gelmekte ve onlara darbe indirmek- te, böylece Pakistan'daki mevcut ekonomik eşitsizliği artırmaktadır.

Örnek olarak, Lahor'un katı atık yönetim tasarısını ele alalım. 2010 yılında, Punjab Hükümeti, Lahor Atık Yönetim Şirketi (LAYŞ) adı altında halka açık bir şirket kurarak, Lahor'daki atıkların toplanmasını, taşınmasını ve imhasını özelleştirdi. Bu şirket, LAYŞ'in atık alanlarına her ton atık için yaklaşık 20 dolar ödeyen, Ozpak ve Albayrak isimli iki Türk şirketini dış kaynak olarak kullandı. Yeni yolların yapımı ve eskilerinin genişletilerek yeniden projelendirilmesi Ozpak ve Albayrak şirketlerinin operasyonlarına yarar sağladı, çünkü yeniden yapılanan yol ağları, atık tır filoları ve diğer ekipmanların daha etkin biçimde faaliyet göstermelerini sağladı.

Çöp toplayıcıların şehirde topladıkları çöpü ayırdıkları bir yerleşim.
Fotoğraf: Khurram Siddiqi.

Ozpak'ın operasyon merkezlerinden biri, yeni yapılan altı şeritli otoyol olan Lahor Çevre Yolu'nun (LÇY) yakınında bulunmaktadır. Atık taşıma ve sıkıştırma teknolojisine sahip, tam teşekküllü ithal tırlardan oluşan atık toplama filosu, birçok yerden toplanan atıkları Ozpak'ın merkezine taşımaktadır (şirket, dar şeritlerde daha küçük, özel teknolojiye sahip montajı yapılabilen pick-up kamyonetler kullanmaktadır) Ozpak'ın tesisine getirilen atıklar, büyük atık tırlarına yükleyicilerle iletilerek, LAYŞ'ın çevre yolunda bulunan atık alanı Lakhodar'a taşınmaktadır. LÇY operasyonun merkezini oluşturmakta, Ozpak'ın büyük oranda yakıttan, zamandan ve insan gücünden tasarruf etmesini sağlamaktadır.

Ozpak'ın gelişmiş teknolojiyle gerçekleştirdiği operasyonlar, şehrin dört bir yanından çöp ve geri dönüşümlü atıkları toplayan, yayan, eşek arabası, bisiklet ve motosikletlerle bunları taşıyan "kayıt dışı" çöp ve atık toplayıcılardan farklılık göstermektedir. Kimileri bu çöpleri kapı kapı, düşük aylık ücretler karşılığında toplarken, diğerleri de yol kenarlarındaki ya da çöp konteynirlerindeki çöp yığınlarını karıştırarak, geri dönüştürülebilir malzeme aramaktadırlar. Daha da önemlisi Ozpak, atık toplayıcılarının kendi tesisine girmesine izin vermezken, devlet yönetimindeki birçok çöp merkezi ve atık alanı, çöplerdeki geri dönüştürülebilir- şişe, kağıt, karton, plastik ya da metal- malzemeleri ayırma ve düzenleme gibi pis işleri yapan çöp toplayıcılarına açıktır. Bu geri dönüştürülebilir malzemeler daha sonra küçük ölçekli geri dönüştürme işletmelerine satılmakta, onlar da bu malzemeleri kullanılabilir maddelere dönüştüren küçük endüstriyel birimlere satmadan önce tekrar düzenlemektedirler.

Öte yandan, geri dönüşüm endüstrisinin belkemiği olan, yüksek talepleri olan bir işte, en dayanılmaz ve genellikle tehlikeli şartlarda çalışan çöp toplayıcıları, ekonominin en altında bulunmakta, çok düşük maaşlara ve düzensiz gelire

sahip olmakta, mesleklerine yönelik toplumsal damga ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Beklenildiği üzere, birçoğu Lahor'un toplumsal hiyerarşisinin en alttaki grubunu oluşturmaktadır.

Lahor'un yol altyapısındaki dönüşüm, çöp toplayıcılarının düşük gelirlerini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyerek, belirsiz hayatlarına daha da sefalet eklemektedir. Örneğin, Lahor çevre yolu çöp toplayıcılarını birçok yönden olumsuz etkilemektedir. Öncelikle, çöp toplayıcılarının kullandığı temel ulaşım araçlarının- eşek arabaları ve bisikletler- çevre yoluna giriş izni yoktur, bu da onları kalabalık yan yolları kullanmaya itmektedir. İkinci olarak, çöp toplayıcıları işleri gereği LÇY'yi sıklıkla kullanmak zorunda kalmaktadır, geçişler birbirlerinden kilometrelerce uzakta olduğundan, ya uzun mesafe katetmek ya da akışın hızlı olduğu yerlere yayan olarak gitmek durumundadırlar. Dolayısıyla, yeni otoyol çöp toplayıcılarının işini kolaylaştırmaktan ziyade bir engel olmakta, onlara ek yük getirmektedir.

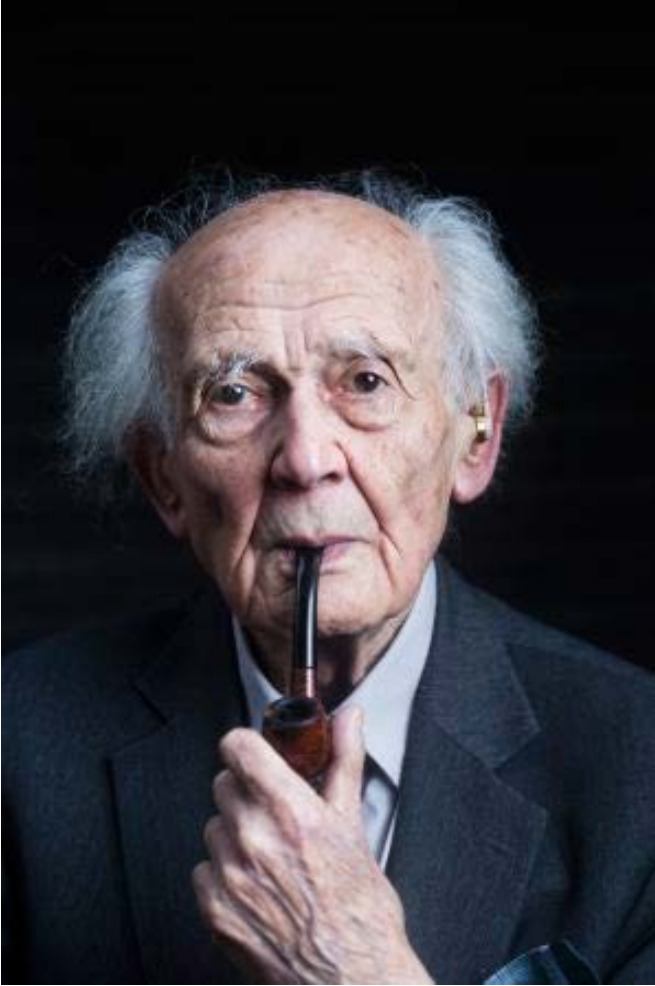
Dolaylı olarak, LÇY , çöp toplayıcılarının çıkarlarıyla çatışan atık şirketlerine yarar sağlamaktadır. Bazı mahallelerdeki haneler, atık şirketleri sokaklardan çöplerini topladıkları için, çöp toplayıcılarına ödeme yapmayı bırakmıştır. Bununla birlikte, atık şirketlerinin toplama yöntemleri, çöplerin ayrılmasında harcanan zamanı azaltarak, çöplerin çöp toplayıcılarına erişimini kısıtlamaktadır; şirketler, toplayıcıların yaptığı geri dönüşüm işini operasyonlarını yavaşlatan bir engel olarak görmektedir.

Böylece, Lahor yollarının altyapısal gelişimi, atık şirketlerinin garantili artan kar oranlarını yakalamalarına yardım ederken, çöp toplayıcılarını yeni ekonomik problemlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Lahor gibi büyük ve gelişen bir şehirde etkin atık yönetimi çöp tırları ve buna bağlı teknolojiyi gerekli kılsa da, bu sektörün özelleştirilmesi, yoksul ve ötekileştirilen vatandaşların geçim kaynaklarını gözardı ederek, kederlerine keder katmaktadır.

Katı atık yönetimi, Pakistan'daki eşitsizlikleri arttırarak yeni kamu altyapısını oluşturan çok sayıdaki endüstrilerden sadece biridir: ekonomik olarak ötekileştirilmiş grupların planlama ve tasarım konularında söz hakkı bulunmamaktadır. Her şeye rağmen, iyimser olmak için neden vardır: bazı düşük-gelirli topluluklar, altyapı vatandaşlığın en önemli ayağına dönüştürmektedir. Araştırmamız, bu seferberliğin düşük-gelirli bölgelerde, gelişmiş altyapı talebini dile getirmek için protestolar ve diğer siyasi stratejilerden yararlanıldığını göstermektedir. Süregelen işbirliklerinin, Pakistan'ın kamu hizmetlerini altyapı projeleri yoluyla şirket çıkarlarına göre yapılandırması, vatandaşlar tarafından yeni siyasi zorluklarla karşılaşılma ihtimalini arttırmaktadır. ■

Amen Jaffer'e ulaşmak için <amen.jaffer@lums.edu.pk>

> Zygmunt Bauman'ın Ahlaki Vizyonu

| Zygmunt Bauman.

Polonyalı sosyolog Zygmunt Bauman 91 yaşında hayata veda etmiş, böylelikle çağdaş dünyanın en önemli sosyologlarından biri olmasını sağlayan dikkat çekici kariyeri de sona ermiştir. Bir karakterin yaşamını ve çalışmalarını özetlemek çok güçtür, ancak Keith Tester'ın da son derecede haklı olarak belirttiği gibi "Zygmunt Bauman gibiler akademi dünyasına bir daha gelmeyecektir. Orta ve Doğu Avrupa entelektüel nesli, yirminci yüzyılın felaketlerini yaşamıştır. Diğerlerinin sadece yazabileceği şeyleri kendisi bizzat deneyimlemiştir."

1925 yılında, Yahudi bir ailede, Polonya'nın Poznan kentinde doğan Bauman, ailesiyle birlikte işgalci Nazi ordusundan kurtulmak için 1939 yılında Sovyetler Birliği'ne gitmek zorunda kalmıştır. Dört yıl sonra, Sovyetler Birliği'nin Polonya ordusuna katılarak, Doğu Cephesi'nde savaşmıştır. Yaralı olmasına rağmen, 1945 yılında Berlin için mücadele etmek uğruna savaşa katılmıştır.

Savaş sonrası Polonya'da Bauman, ordu komutanlığı ve siyasi memuriyete yükseltilmiştir. Bu yıllarda, idealist bir Komünist olmuş ancak parti içindeki kaderi, 1950'li yılların başında, Yahudi-karşıtı temizlik nedeniyle Silahlı Kuvvetler'den çıkarılmasıyla ağır darbe almıştır. Derhal, akademide bir kariyer edinmeye yönelmiş ve 1954'te Varşova Üniversitesi'nde sosyal bilimler dalında öğretim görevliliği yapmıştır. Sosyoloji alanında başarılı bir kariyeri olmuş, birçok konu hakkında yayın yapmıştır; 1960'lı yılların ortasında da Varşova Üniversitesi Genel Sosyoloji Kürsüsü'ne başkanlık etmiştir.

Öte yandan Bauman, özellikle planlamanın sınırlılıklarına da değindiği, sosyalist devlet toplumlarına dair kuşkucu görünen yazıları nedeniyle, otoriteler tarafından revizyonist Marxist olarak ilan edilmiştir. Bulunduğu yer hiç güvenli olmamış ve 1968'de akademiye de vuran Yahudi-karşıtı temizlikte, kendisi ve beş diğer profesörle birlikte Varşova Üniversitesi'nden atılmıştır. Aynı yıl, Bauman ve ailesi Polonya'yı terk etmiştir. İsrail, Avustralya ve Kanada'da geçici süreyle öğretim görevliliği yaptıktan sonra, Britanya'ya yerleşmiştir. 1971 yılından emekliliğine kadar, Leeds Üniversitesi'nde sosyoloji profesörlüğü yapmıştır.

Bauman, Leeds'de kendini güvenli hissedince, hızlıca Britanya sosyolojisinin tanınmış simalarından biri oldu. Birkaç Avrupa dilini bilmesi ile felsefe ve sosyoloji teorilerine olan hakimiyeti, kıta teorisine olan ilgi patladığında, bu hareketliliği gayet iyi karşılayabileceğini göstermekteydi. 1980'lerde

Bauman, o zamanlar “postmodernite” olarak adlandırılan keşfin kilit ismi olarak nitelendiriliyordu. Ancak, Bauman apolitik ve hatta gerici bir entelektüel çerçevenin içinde sıkışma riskini hemen fark etti.

Böylesine belli belirsiz bir anda gelişen toplumsal düzen karşısında eleştirel bakış açısını korumak için, “akışkan modern”in keşifçi imgesinden yararlandı. Bauman, 2000 yılında *Liquid Modernity (Akışkan Modernite)* ile başlayan süreçte neoliberal projeyi şekillendiren piyasalaştırma ve bireyciliğin etkilerini araştırırken, her daim bu süreçlerin insanlar üzerindeki etkisinin yarattığı acı ve hasara duyarlı oldu.

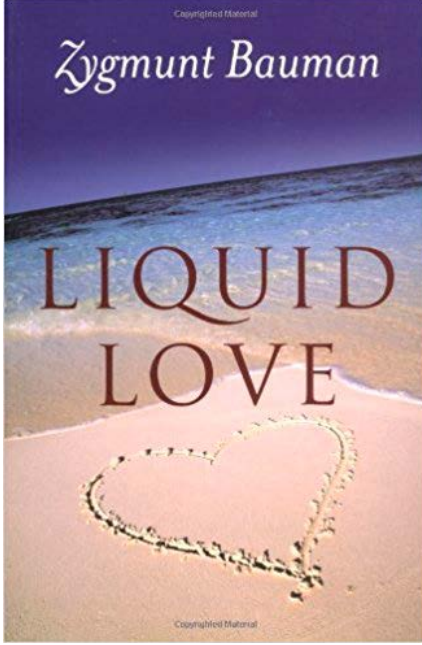
Bauman’ın daha sonraki tüm çalışmalarının odak noktası modernitenin mahiyeti oldu. Bu analizini ele aldığı önemli bir kitap olan *Modernity and Holocaust (Modernite ve Holocaust, 1989)* sosyoloji çalışmalarındaki öncülüğü ile Amalfi Ödülü’ne layık görülmüştür. Bu kitap, modern toplumların “rasyonel örgütsel kapasitelerinin serbest kalması yoluyla, modernist projelerin içindeki kötülüğün muazzam iktidarı üzerinde durmaktadır. Bunu izleyen diğer tüm çalışmalarında açıkça, ahlaki bir sorumluluk taşıdığı görülür.

Bauman’ın, 1993 yılında basılan *Postmodern Ethics (Postmodern Etik)* kitabı, etik sosyolojisinin önemini ortaya çıkarması bakımından etkileyicidir. Yirminci yüzyılın derin yaralar açan dehşeti- bazılarına şahsen tanık olmuştur- yüzünden, ahlak üzerine yapılan alışlagelmiş sosyolojik çalışmalara kuşkucu yaklaşımı, filozof ve teolog Emmanuel Levinas’ın çalışmalarıyla uzun süre entelektüel anlamda bütünleşmesine yol açmıştır. Bu proje Bauman’ı, temel, insan olmanın belirleyici unsuru olan sosyalleşme sürecini önceleyen, ahlaki eylemlerin kaynağını açıklayan, ahlak fenomenolojisini geliştirmesine öncülük etmiştir.

Bauman’ın etik üzerine çalışmaları çok tartışmalı, sosyologlar için de genellikle çetrefilli olmaktadır. Fakat Bauman’ın, insanların ahlaki kapasitelerini sınırlandırma ve köreltme eğiliminde olan kurumların zarar verici gücüne dair sosyolojik (felsefi olmaktan ziyade) bakış açısı hem mükemmel hem de kaçınılmazdır. Çalışmaları, bu disiplinin, idari bir bilimden daha fazlası olduğunu uman tüm sosyologlar tarafından okunmaya devam edecektir. ■

Peter McMyllor, Manchester Üniversitesi, BK

> Kuşkuucu Ütopist, Zygmunt Bauman

Zygmunt Bauman'ın biyografisi, Polonya entelijensiyasının yirminci yüzyıldaki hakim anlatısıyla içiçe geçmektedir. Travma yaratan savaş deneyiminin akabinde, komünist projenin büyümesine kapılan bu nesil, sosyalizmin değişmeyen totaliter doğasını keşfetmeden önce, gerçekte var olan sosyalizmi onarmak için az da olsa girişimde bulunmuştur. Daha sonra, aynı entelijensiya, 1989'da komünist yönetimin devrilmesinde de rol oyanayacaktı. Nihayetinde, insanlara, özgürlük gibi zor bir hediye'nin nasıl kullanılacağını öğreterek zaferinin tadını çıkardı.

Neyse ki Zygmunt Bauman ne bu hikayeye uymakta ne de bunun ardında yatan izleği takip etmektedir. Her ne kadar tarihle içiçe olsa da, ana akımları hiçbir zaman takip etmedi. Değişen tarihi bağlamlara duyarlılık gösterse de, kendi sesini korumayı başardı.

Bakış açısı kuşkuucu ütopyacılık olarak tanımlanabilir; toplumsal düzeni irdeleyen Bauman her daim, tahakkümün yapılarını korumaya hizmet eden ütopyanın unsurlarını ortaya çıkardı,

ancak aynı zamanda ütopyadan, eleştirisini güçlendirmek ve toplumsal değişimi savunmak için de faydalandı. Bu bakış açısının kökleri Bauman'ın savaş-sonrası Polonya'ya dair deneyiminde yatmaktadır, bu aynı zamanda sonraki çalışmalarına da yansımaktadır.

> Heterojen bir deneyim, Stalinizm

En azından Polonya'da, savaş-sonrası entelijensiyanın Stalinizme olan bağlılığına, şüphesiz, Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Czesław Miłosz'un *Captive Mind (Tutsak Edilmiş Akıl)* kitabında rastlanabilir. Kitapta, Polonya'nın eğitilmiş tabakası, dinden uzak ve nihilizmle kasıp kavrulmaktaydı. Komünizm, dünyaya dair bütüncül bir açıklama getirmesi ve entelektüellere bunun inşa edilmesi için ümit vermesiyle, boşluğu doldurmaktaydı. Marxizm, incelikli birinin aklını çelmek için yeteri kadar karmaşık olup, siyasi güce ve halka daha yakın bir çizgide seyrediyordu. Miłosz komünizm ve Stalinci pratiklere olan bağlılığı, yarı-dini olgularla anlatmakta, dolayısıyla genç entelektüeller ve yeni sistem vaa-dine katkıda bulunma hevesleri için de açıklayıcı olmaktadır.

Hikaye bir bakıma Stalinizme derinden bağlı yeni kültürel seçkinin deneyimine değinse de, Stalinizme çıkan tüm yolları ya da Stalinizmi deneyimlemenin birbirinden farklı yollarını anlamak için kesinlikle kullanılamazdı. Bizim için özellikle, Varşova Üniversitesi'ndeki genç Zygmunt Bauman ile Jerzy Wiatr, Maria Hirszcowa, Włodzimierz Wesolowski ve Aleksandra Jasińska-Kania'nın da aralarında bulunduğu Marxist sosyoloji çevresi için en önemli kişilerden biri olan Julian Hochfeld ile ilişkisi bakımından dikkate değerdir.

1950lilerin başında, Hochfeld, sosyalist bir devlet düzeninde ta-

hammül edilmeyen; bir burjuva bilimi olarak adlandırılan sosyolojinin üniversiteden çıkarılması için çağrılmıştı. Hochfeld, Miłosz'un tanımına uymuyordu; savaş-öncesi bir bilim insanı ve Polonya Sosyalist Parti (PSP) aktivistiydi, savaştan sonra komünist düzen altında bağımsız sosyalist partilerin kurulmasını umuyordu. Stalin Moskova'dan bağımsız olan tüm partileri yok etmeyi planladığında, Hochfeld PSP'nin Komünist Polonya İşçi Partisi ile birleşmesi için ısrar etti ve nihayetinde Polonya Birleşik İşçi Partisi altında 1948 yılında tekrar kuruldu. Hochfeld'in Stalinizme olan bağlılığı, ideolojik bir heves değil, manevra yapılmasına meydan verilmeyen siyasi alanın sınırlandırılmasına dair verilmiş stratejik bir karardı. Ancak, yeni bir partide siyasi eylemliliğine devam etme umudu sonuçsuz kaldı. Parlamento üyesi olmasına rağmen, ötekileştirildi ancak 1956'da Stalinizm son bulduğunda dahi, akademik çalışmalarının bir parçası olarak, sistemi eleştirmeye devam etti. Hochfeld, sosyalizmdeki yabancılaşma mekanizmalarını irdeleyerek, demokratik merkezileşme ilkesinin tamamlayıcısı olarak parlamentonun rolünü araştırdı ve *Political Studies (Siyaset Çalışmaları)* adında siyaset üzerine ilk ve tek sosyalist akademik dergiyi çıkardı.

Akıl hocasının deneyimleri, Bauman'ın mevcut sosyalizmin gerçekliğini anlamasında etkili oldu. Her ne kadar Bauman, kapitalizm ve sosyalizm arasındaki Soğuk Savaş döneminde sosyalizmden taraf olduysa da, yazılarında ve tutumunda belli bir ölçüde kuşku vardır. Hochfeld tarafından anahatları belirlenen yolda Bauman iki cephede savaşılmaktadır. Sosyalist bir sosyolog olarak kapitalizm eleştirisi yapmakta ve sosyalizmin biçiminden mutlu olmayı reddetmektedir: sosyalizmin eksiklerini, onu eski kapitalist araç ve alışkanlıkların sürdürülmesine indirgemeden ortaya koymaktadır.

> Sosyalizmin Sosyalist Eleştirisi

Bauman'ın 1968 yılından önce yazdığı kitaplarda, kapitalizm ve sosyalizm endüstri toplumları olarak görülüyordu. Bu, kitlesel ölçekte üretimle, işçi sınıfının gelişmesiyle ve büyük bürokratik kurumların varlığı ile tanımlanıyordu. Dolayısıyla, sosyalist bir toplum, kapitalist toplumlara dair bilgi olmadan anlaşılamazdı.

Bauman'ın bu dönemden sonraki çalışmalarında, sosyalist toplumu inceleme yolunda kuramsal bir çerçeve yaratmak için, Batı sosyolojisinin bilimsel mirasını Polonya kültürüne özümsetme girişimleri görülür. Haliyle bu toplum kapitalizmden, sahipliğin örgütlenmesi, hiyerarşinin mekanizmaları ve modernleşme fikri açısından farklılık gösteriyor, sosyalist merkezi planlamacıdan ziyade kapitalizmde kapitalistlerin diktasıyla gerçekleşiyordu. Demir Perde'nin her iki tarafında da, gücün yozlaşması, emeğin yabancılaşması ve bireyin biyografisi ve kolektif hayat arasındaki bağın azaladığını görüyoruz. Bu nedenle, Bauman 1964 yılında çıkan kitabı *Sociology in Everyday Life* (*Gündelik Hayatta Sosyoloji*, daha sonra *Thinking Sociology- Sosyolojiyi Düşünmek* kitabının temelini oluşturan)'ta sosyolojinin, bu süreçlerden geçerek sadece karar vericiler ve seçkinlere değil, sıradan insanlara da seslenmesi gerektiğini belirtti.

Bauman'ın yürüdüğü yolun riskleri yakın zamanda ortaya çıktı. 1965'te, Kuron ve Modzelewski'nin varolan sosyalizme getirdikleri revizyonist eleştiriye kaleme aldıkları *Partiye Açık Çağrı*'nın basılması karşısında öğrencilerin yaşadıkları baskıda onların yanında oldu. Bauman, tek parti yönetimi için potansiyel bir şüpheli haline geldi. Üç yıl sonra, hükümetin öğrenci eylemlerine karşı meşruiyet araması sonucunda Bauman'ın üniversiteden atılması, sözde sorun çıkaran ve Siyonist etkiler altında olanlarla savaşmada "cesaretin" önemli bir sembolü oldu. Yahudi kökenli binlerce kişinin yaşadığı gibi, Bauman da Polonya'yı terk etmek zorunda kaldı ve sürgünde yaşamaya başladı.

> Sosyoloğun Ütopist Rolü

Bauman'ın Polonya'dan sürülmesi, onu uzun süren sessizliğe iten dönemin de başlangıcı oldu (Polonya'daki Yahudi-karşıtı olaylar için yazdıkları ve kültür hakkındaki genel kitabı hariç) Yeni durumlarda eleştirinin görevini ifade etme çabası içeren ilk kitabı *Socialism: The Active Utopia* (*Sosyalizm: Aktif Ütopya*), Bauman'ın daha sonraki araştırma programını ve eleştirel bir sosyolog olarak bakış açısını ortaya koymaktadır. Leszek Kołakowski gibi Polonya entelijensiya-sının birçok temsilcisinden farklı olarak Bauman, totaliterlik karşıtlığı uğruna sosyalizmin ütopik vaadini tümüyle reddetmedi.

Bauman, *Socialism: The Active Utopia* (*Sosyalizm: Aktif Ütopya*) kitabında günümüz toplumsal yaşamının örgütlenmesinde kültürün artan rolünün farkındalığı üzerine çalışarak, toplumsal düzen ve özgürleştirici mücadelelerin oluşumunda bireyin önemini vurgulamaktadır. Bu farkındalık ilk aşamada, tüm toplumsal fenomenlerin üretim süreci tarafından belirlenmediğine dair bir tanıma ve ikincil olarak ise tüm tahakküm ve baskı- Bauman burada Holocaust'u ele almaktadır- biçimlerinin mülkün eşitsiz kullanımı yüzünden olmadığını belirtir. Aynı zamanda, bireyin modern tüketim toplumlarında ve toplumsal değişimi savunan hareketlerde odak noktası olması, tahakkümün en önemli iki noktasını gözden kaçırmamıza neden olmaktadır: merkez ve çevre ile ulus-devletteki zengin ve yoksul arasındaki küresel bakışimsızlıklar.

Bauman'ın daha sonraki çalışmaları da *Socialism: The Active Utopia* (*Sosyalizm: Aktif Ütopya*) kitabında çizdiği projenin devamı olarak düşünülebilir. Modernite ve postmodernite hakkında yazdığı geniş kitleler tarafından okunan ve tanınan kitapları ütopyaya kuşkuyla yaklaşmaktadır. Öngörülebilir ve şeffaf bir toplum yaratma ihtimaline dair inancın, saf toplum vizyonuna uygun olmayanlara karşı devlet güdümlü şiddetin kaynağını oluşturması, tarihsel süreçte doğrulanmaktadır. Günümüz postmodern toplumlarında, bu tür tehlikeli vizyonlardan genellikle vazgeçilmiştir, ancak bu günümüz kül-

tür merkezinde- piyasa tarafından sunulan sayısız ihtimalden seçim yapılarak, bireylerin kendilerini özgürce inşa edebilecek evrensel bir beceriye sahip olduğuna dair inancın da dahil olduğu- ütopik fikirlerin olumsuz sonuçlarını göz ardı etmeyi de gerektirmez. Bauman, *Modernity and Ambivalence* (*Modernlik ve Müphemlik*) kitabında bu ütopist vaadinin cazibesinden bahsederken, yetersizliğin sürekliliği, özgün bir kimlik arayışında olan öznenin coşkun eylemliliği, uzmanlığa bağlı olma ve nihayetinde diğer bireylerin, piyasada sunulan unsurlara indirgenmesi tehlikesi gibi riskleri de ele almaktadır.

Tüketim toplumu sisteminin içinde yaşamının olumsuz sonuçlarına ek olarak, Bauman bu sistemin dışına itilenlerden de kararlıkla söz etmeye devam etmiştir. Genellikle, dışlananlar görünür olmamakta, bunun nedeni de, etkin kurumsal ve sembolik araçların onları tüketici deneyiminin ötesinde tutması olmaktadır. Bauman, yoksul, evsiz, göçmen ve mültecileri boşa gitmiş hayatlar olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, eleştirinin rolünü, onları da görüş açısına dahil ederek açıklamakta, dışlanmış kişilerin yardımı, korumaya ve saygıya ihtiyaç duyduklarını bize hatırlatmaktadır. Bizi onlara bağlayan bağ ne maddi çıkarlarımıza ne de dışlananlarla kurulan bir ittifakın getireceği siyasi yarara dayanmaktadır. Bilakis bu bağ, tüm insanların yer aldığı bir topluluk deneyimine ilişkin itici güce dayanan ahlaki bir bağdır.

Ütopik itkinin taşıyıcısı olarak adlandırdığı göreviyle Bauman, kendisini Doğu Avrupa entelijensiya-sının büyük bölümünün karşısında konumlandırmış, bu da kaçınılmaz olarak toplumsal değişime ayak uydurmaya çalışan toplumlara tanık olma ve yol göstericilik yapma rolünü üstlenmesini sağlamıştır. Bauman, her ne kadar sosyologların toplumsal yaşam dinamiklerini anlamaları gerektiğini belirtse de, sosyologlar aynı zamanda toplumun dışına itilen ve insanlıktan yoksun bırakılanların da tarafında olmalıdır. ■

Maciej Gdula,
Varşova Üniversitesi, Polonya

> Zygmunt Bauman'ı Hatırlamak

Zygmunt Bauman Peter Beilharz'la birlikte.
Fotoğraf: Sian Supski.

Imparator öldüğünde genelde yas tutulur, biraz da memnuniyet duyulur. Bu bir fetret dönemi midir? Zygmunt Bauman bir imperator muydu? Sanmıyorum. Geç şöhret olmuştu, gönülsüz bir ünlüydü, konuyu sığ bir biçimde kısaca anlatamazdı. Anlamak, derdi, ısırmalık küçük parçalar halinde gelmez. Onunki düzensiz bir şöhretti. O, hem içeriden hem dışarıdandı.

Bauman'ın İngilizce'deki ilk kitabı 1972 yılında yayımlandı. Kitap, Britanya emek hareketi üzerineydi. Bu çabası nedeniyle Edward Thompson tarafından dışlanmıştı, sonra da yıllarca ya görünmez oldu ya da kenarda kaldı. Meslektaşları tarafından görmezden gelindi, bir veritabanı

yerine çoğunlukla bir metafor üzerinden analiz ettiği, sözde kendi "uydurduğu" bir sosyoloji için kendinden intihal yapmak suçlandı, ve komünist parti geçmişi sorgulandı. Elbette bir şeylerden suçlu olmalıydı. Taklitçileri onun sahneden inmesini, kendi ışıklarına gölge etmemesini istiyordu.

Ama Bauman dünyanın her yerinden insanlar tarafından okundu ve duyuldu. Onunla kişisel olarak veya bir okuyucu olarak karşılaşma, pek çok ülkeden pek çok insan için dönüştürücü oldu. Belki de bu kıskançlık kaynağıydı. Bauman dipnotlardan çekildi ve meselelere daldı. Artık kendi çalışmalarını üst üste okuyacak meslektaşları için değil, sıradan insanlar için, gündelik hayatın yolcuları için yazıyordu.

Onunkisi yaşamin, yirminci yüzyıl ve sonrasının deneyiminin verisiydi; bizlere, hepimize, dünyanın sorunlarını kendi sorunlarımız gibi üstlenmemiz için ısrar etti. Mesele ister yoksulluk ister zorunlu göç ve acı çekme, ister aşk, kayıp ve sadakatle ilgili olsun, entelektüelin işi soru sormaktı, bu sorunları sahiplenilenler için yanıtlar sağlamak değildi.

Belki de burada bir hikaye anlatmalıyım. Çünkü eğer Bauman'a bir hikaye anlatıcısı demeyeceksek, kesinlikle bir hoşsohbet bir insan diyebiliriz. 25 yıl boyunca her yıl Bauman'ı Leeds'de ziyaret ettim. Onu en sonra 2015'de, doksaninci doğumgününde gördüm. Güney Afrika'da Stellenboch'da çalışıyordum. Birden bire Güney Afrika'ya çıkıp geliverdi, oradan Cape Town'a geçtik, Manchester'a uçtuk, oradan trenle Leeds'e gittik. (Son doğumgününe kaçırıldım, çünkü Zygmunt ve Janina Bauman'la ilgil bir konuşma vermek üzere davet edildiğimiz Chengdu'daydık. Çinliler de Bauman'la çok ilgileniyorlar).

Çin'den ayrılmadan önce Bauman için *Revue Internationale de Philosophie*'ye yazılmış bir makale üzerine çalışıyordum. Çalışmalarının çekici yanlarından biri, 30 yıl sonra bile ilgi alanlarını tüketememiş olmamdı. *Legislators and Interpretators*'ın (1987, *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, 2017) bir kopyasını Stellenboch Üniversitesi Kütüphanesi'nden ödünç aldığımda her sayfasının notlarla dolu olduğunu zevkle keşfettim. Tekrar okuduğum bir sonraki metin *Liquid Modernity* (2000, *Akışkan Modernite*, 2017) idi. Üçüncü bölümün adı "Zaman/Mekan"dır. Birden Bauman'ın Güney Afrika'dan, hatta benim yaşadığım ve çalıştığım yerin yakınındaki Somerset West'ten bahsettiği sayfa önümde açılıverdi. Konusu ne miydi? Güney Afrika'da artık neredeyse bir sanat biçimi haline gelmiş güvenli sistemler. Bahsettiği site projesi –ki komik bir biçimde adı Miras Park'tı- hala tamamlanmadı; beton ve tel örgüden büyük bir bölme, N2 otoyolu, bu siteyi gururulu ve yiğit bir siyah kasabası olan Lwandle'dan ayırır. İşte buradayız, sahipler ve köleler, turistler ve berduşlar; Bauman'ın merceği Leeds'den Güney Afrika'ya kadar uzanıyor.

Kaşlarını çattı ve haylazca (çünkü her zaman bir haylazlık vardı) sordu, kitabı kütüphaneden mi çalmıştım? Hayır dedim, ödünç aldım. Ve işte orada durmuş, kendisiyle

Lawnswood Gardens'da paylaştığım son anda, kitabı birlikte inceliyorduk. Somerset West'ten çok uzaktaydık, ama belki de değildik. Modernite karanlık tarafıyla birlikte seyahat eder.

Başka şeylerin yanında Bauman'ın tercümanı olma ayrıcalığına da sahip oldum. Dediği gibi, benim işim onun çalışmasının kaosu düzenlemekti. Kompulsif bir yazardı; İngilizce yazdığı 58 kadar kitabına bakın. Zamanının izleriyle, "akıcı modern" diye nitelendirdiği gündelik hayatın sorunlarıyla girdiği çevik ilişkinin zengin bir mirasıdır.

Dolayısıyla, yenilere tavsiyem şudur: Bauman'ın metinlerinden herhangi bir konu ya da çizgi seçin ve nelerin aydınlandığına bir bakın. Muhtemelen Simmel gibi o da sosyolojik izlenimciydi, parçalara bölünmüş yaşamı analiz ediyordu. Ama hep Marx'ı izledi, dolayısıyla ilgi alanını kültür ve onun ilişkilerinin, asimetrik üretim ve dağıtım ilişkilerinin içinde bir alan olarak tanımlayabiliriz. Bir de, Gramsci gibi, daha iyisini yapabileceğimiz hissinden hiç vazgeçmedi.

Artık bittiğine göre, çalışmalarını nasıl niteleyebiliriz? Bauman'la ilişkim boyunca, çalışmalarını niteleyebilmek için birkaç çabada bulundum: Bir aşırılık olarak modernitenin eleştirisi, artık nüfusların sosyolojisi, (Nazi Almanyası da dahil olmak üzere) alternative moderniteler kuramı, veya atık sosyolojisi. Daha alışılmış olarak, yanılsamaların olmadığı bir modernite eleştirisi diye tarif edilebilir; bir Doğu Avrupa eleştirel kuramı (buradaki doğu önemlidir); veya Weberci Marksizm. Burada sınıflandırıcı aklın eleştirisi de dahil olmak üzere başka pek çok proje var. Daha yakın zamandaki çalışmaları zamanın bir teşhisi, zamanımızın izlerinin bir eleştirisi, umut ruhuyla sunulan bir dizi uyarı olarak tanımlanabilir.

Bauman bir örnek miydi? Kesinlikle; ama bir lider değildi. O, her birimizin kendi yoluna gitmesi gerektiğini açıkça ortaya koyan bir örnekti. Eleştirel sosyolojinin umudunu canlı tutmanın tek yolu budur. ■

Peter Beilharz, Curtin Üniversitesi, Avustralya

> Sosyolojik Olmayan Zamanlarda Sosyoloji

Howard Ramos, Kanada Sosyoloji Derneği Başkanı ve Dalhousie Üniversitesi;
Rima Wilkes, Kanada Sosyoloji Derneği'nin bir sonraki dönem Başkanı ve Britanya Kolumbiyası Üniversitesi ve **Neil McLaughlin**, McMaster Üniversitesi, Kanada

Fotoğraf: Ariane Hanemaayer.

Son birkaç yıl içinde dünya, doğuştancılığın yükselişine, yabancı düşmanlığına, Brexit oylamasına ve Donald Trump'ın seçilmesine şahit oldu. Büyük toplumsal sorunlar için bireyleri suçlayan "hakikat-sonrası", sahte haberler ve hikayelerle dolu. Toplumsal sorunların aşırı basit, ilkel ve bireyci değerlendirmeleri çok tutuluyor, ve sosyologların içinde yaşadığı ve çalıştığı kültürel çevreyi etkiliyor.

Sosyolojik yaklaşımlar dünya liderleri tarafından her gün daha çok reddediliyor. Örneğin, Fransız Başbakan Manuel Vall sosyoloji disiplinin "bahaneler kültürü" olduğunu söylerken, Kanada'nın eski Başbakanı Stephen Harper terörizmin altında yatan nedenler veya yerli kadınlara karşı

şiddetle ilgili sorulara "sosyoloji yapmanın" zamanı olmadığını söyleyerek cevap vermişti. Sosyoloji geniş eğilimlerle uyumlu değil gibi görünüyor.

Akademinin dışındaki pek çoklarıyla birlikte birçok lider ve politika yapıcı, sosyolojinin yararını görmeyi başaramıyor. Şiddetin toplumsal kökenlerini ve nedenlerini anlama veya sığınmacıları, yoksulluğu ve diğer eşitsizlik biçimlerini yaratan koşulları iyileştirme çabaları, giderek daha sıklıkla saf diye azledilmekte veya fanatikliğe ve şiddete teşvik etmekle suçlanmaktadır. Bu kanı, Asya'da ve Latin Amerika'da bölümlerin kapatılmasına neden olmuştur. Bu, disiplinin diğer sosyal bilimlerin, özellikle iktisat ve psikolojinin ardında geri planda kaldığı anlamına gelmektedir.

Sosyolojinin önümüzdeki yıllarda önemli bir rol oynayacağına inanıyoruz. Dünyanın en ivedi sorunları, daha geniş yapısal ve tarihsel dinamiklerin analizini gerektirmektedir. Buna sosyolojik akıl yürütme ve analiz de dahildir.

Bunu etkili bir biçimde yapabilmek için, disiplinin de zamana ayak uydurarak değişmesi gerekmektedir. Sosyologların, yalnızca disiplinde çalışan insanlar açısından değil, aynı zamanda benimsedikleri kuramlar, fikirler, pratikler açısından da daha çeşitli olmaları gerekmektedir. Disiplinin dışındaki pek çok kişi sosyolojiyi aşırı ahlaki olarak görmekte, ve toplumsal sorunlara önceden belirlenmiş, yalnızca soldakilere çekici gelecek çözümler sunduğunu düşünmektedirler.

Başka disiplinlerin getirdiği anlayışlardan, muhazakar seslere açık olmaktan, paratemre dışı modelleme, makine öğrenmesi ve adaptif sistem modelleme gibi deneysel ve ileri teknoloji yöntemlerinden, yeni görsel analiz biçimleri ve yorumlayıcı niteliksel analizden faydalanacağız. Böylece disiplini yeni kitlelere açabileceğiz.

Sosyologların aynı zamanda, kendi sonuçlarıyla hemfikir olmayanlar da dahil olmak üzere, daha geniş kitlelerle ilişki halinde olması gerekmektedir. Sosyologlar genellikle çürütülemez argümanlar gibi görünen “toplumsal olarak inşa edilmiş” gibi sosyolojizmler ve anlaşılmaz bir jargon kullanmakla suçlanırlar. “Seçkin” ve halktan kopuk olarak etiketlenmekten kurtulmak için kendi bilgimizi akademi dışındakilere de çekici gelecek gündelik dile tercüme etmemiz gerekiyor.

Sosyolojik müdahaleler için fırsatlar belirlemek ve hızlı hareket etmek de önemlidir. Sosyologlar toplumlarda nelerin değiştiğinin geçirdiği farkında olmalı ve disiplinin

bildiğini düşündükleri içinde – yani sanayi devrimi ve sonrasında baby boom deneyimine hitap etmek üzere yaratılmış kuramların içinde - tıklıp kalmaktansa yeni ortaya çıkan toplumsal sorunlara odaklanmalı.

Sınıf eşitsizlikleri veya yerlilerle ve sömürgelerin bağımsızlığıyla hesaplaşmak gibi dünyanın uzun süredir karşısında duran meselelerle olduğu kadar, disiplinin ana akımı tarafından ıskalanan, iklim değişikliğine adaptasyon, yapay zeka ve robotların yükselişi, toplumsal cinsiyet ve interseks etrafındaki değişen normlar ve beklentiler ve dünyanın dört bir yanında otokrasinin yükselişi gibi meselelerle de ilgilenmeliyiz.

Küresel Diyalog'un bu sayısında Kanadalı Sosyologlar Daniel Béland, Fuyuki Kurasawa, Patricia Landolt, Cheryl Teelucksingh ve Karen Foster, sosyolojinin kamu politikalarına ve bilginin hareketliliğine nasıl katkıda bulunduğunu, ve vatandaşlık ve çevre konularında altta yatan adaletsizlikleri anlayabilmemiz için ne gibi içgörüler sunabileceğini gösteriyor. Sosyolojik olmayan zamanlarda bile sosyologlar liderlik yapabilir; yapmalıdır da.

Sosyologlar olarak, bilginin sınırlarına dair tevazumuz, bizimle hemfikir olmayan kişilere olan saygımız ve kendi sonuçlarımıza şaşırma açıklığımızla, günümüzde yönümüzü belirlemek için gereken toplumsal okuryazarlığı geliştirmeye yardımcı olabiliriz. Bu süreçte aynı zamanda dünyanın en ivedi toplumsal sorunları için sürdürülebilir sonuçlar bulmaya da yardımcı olacağız. ■

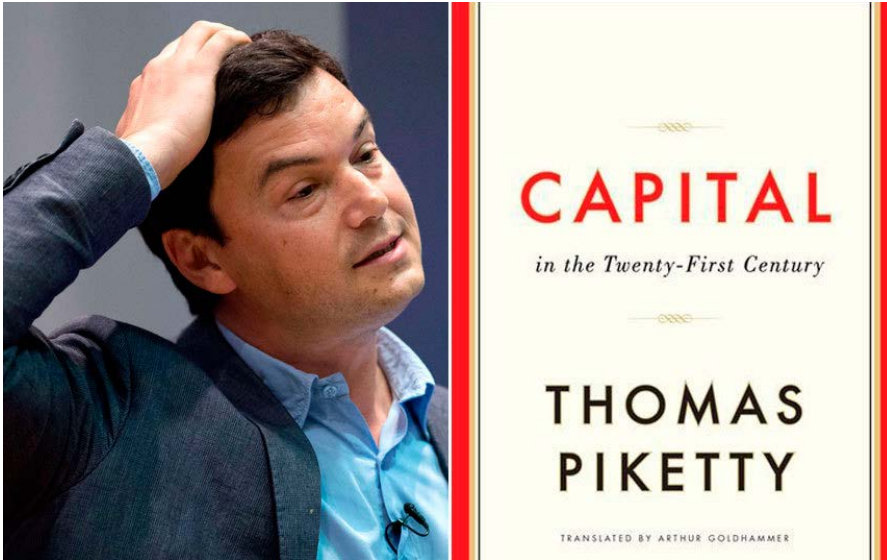
Howard Ramos'a ulaşmak için <howard.amos@dal.ca>

Rima Wilkes'e ulaşmak için <wilkesr@mail.ubc.ca>

Neil McLaughlin'e ulaşmak için <ngmclaughlin@gmail.com>

> Kamu Politikalarında Sosyoloji Yapmak

Daniel Béland, Johnson Shoyama Kamu Politikaları Lisansüstü Okulu, Kanada ve ISA Yoksulluk, Sosyal Refah ve Sosyal Politika Araştırma Komitesi (RC19) Başkanı

Thomas Piketty, başkaldıran eşitsizlik iktisatçısı – iktisatçılar sosyologların gücünü mü ele geçiriyor?

25

Dünyanın pek çok yerinde sosyolojinin politika çevrelerinde sahip olduğu itibar, iktisadinkinden düşüktür. Bu statü, Kanada Başbakanı Stephen Harper'in "sosyoloji yapmayı" hor gören çağrısına da yansımıştır. Kanada'da bir politika okulunda çalışan bir sosyolog olarak iktisatçılarla her gün etkileşim halindeyim, ve onların çalışmalarını kendi araştırmalarımda sık sık kullanıyorum. Politika çevrelerinde en prestijli sosyal bilim disiplini olan iktisatla ilgili en ilginç şey, somut politika meselelerini sofistike kuramsal ve metodolojik araçlar kullanarak konuşabilme kapasitesidir.

Politika uygulamalarına odaklanmış olması, anaakım iktisadın gücünün bir parçası olmakla birlikte, disiplinin kör noktaları da bulunmaktadır. Sosyologların ve diğer sosyal bilimcilerin uzun zamandır çok önemli olarak gördükleri konuları dışlama eğilimi en temel kör noktalardan biridir. Bu, kamu politikaları üzerindeki disiplinlerarası diyalogları karmaşıktırmaktadır.

Buna rağmen, eğer sosyologlar politika dünyasına girmek istiyorlarsa, çalışmalarının politika tartışmalarını şekillendirmelerini istiyorlarsa ve disiplinlerinin akademi dışında da ilgi çekmesini istiyorlarsa, iktisatçılardan öğrenecekleri var. Sosyologların araştırmalarının potansiyel politika etkilerini belirleyip, bu politika uygulamalarını karar vericilere nasıl ulaştıracaklarını bulmaları gerekiyor.

Bu görev özellikle önemli, çünkü iktisatçılar bir zamanlar sosyologların hakim olduğu araştırma alanlarında büyük gelişmeler gerçekleştiriyorlar. Önemli birkaç istisna dışında (Kanada'da sosyal politika konusunda akıllara John Myles, göçmen politikası konusunda ise Gérard Bouchard ve Victor Satzewich geliyor), sosyologlar genel olarak meşru veya önde gelen politika tavsiyesi kaynağı olarak görülüyorlar. Aynı şey uzun süredir sınıf, gelir, toplumsal cinsiyet veya etnik eşitsizlikler üzerine yazan sosyologların hakim olduğu eşitsizlik konusu için bile geçerlidir. Yakın zamana kadar pek çok anaakım (yani Marksist olmayan) iktisatçı, neok-

>>

lasik modellere uymadığı içi eşitsizlik konusunu çok önemsememiştir. Fakat son zamanlarda iktisatçılar eşitsizlikle ilgilenmeye ve eşitsizlikleri azaltacak açık politika önerileri sunmaya başlamışlardır. Thomas Piketty'nin *Capital in the Twenty-First Century* (2013, *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, 2013) adlı kitabı dünyanın dört bir yanındaki politika yapıcılarının ilgisini çekmiştir. Saygı duyulan bir iktisatçı tarafından yazılmış olması ve iktisadın politika çevrelerindeki hakim pozisyonu nedeniyle Piketty'nin çalışması, daha önceleri artan eşitsizliklerle ilgili yazmış pek çok sosyoloğun çalışmasından daha çok ilgi uyandırmıştır.

Buna rağmen, ve belki de bu nedenle, sosyologların politika yapıcılara ve kara alıcılara erişmek için daha fazla çaba harcaması gerekiyor. Sosyologlar eşitsizliğe dair iktisatçılardan daha eleştirel ve tarihel perspektifler (örneğin, somut politika alanlarında asimetrik güç ilişkileri ve evrimlerini tartışan araştırmalar) sunma eğilimindedir. Tam da bu nedenle, eşitsizliğe dair politika çevrelerinde yapılan tartışmalarda sosyologların kendine özgü seslerinin duyulması çok önemlidir. Daha genel olarak, eğer sosyologlar etraflarındaki dünyayı şekillendirmek konusunda doğrudan bir rol oynamak istiyorlarsa, eşitsizlik ve ötesine dair uygulamalı politika çalışmalarına disiplinin içinde daha çok değer verilmelidir.

Eğer politika yapıcılara elimizde somut politika önerileriyle yaklaşmayı öğrenirsek, onlar da dünyanın bugün karşı karşıya olduğu en büyük problemlerden biri çözmek için sosyologların ne kadar önemli olduğu görebilirler. Sosyologlar bir yandan günümüzün problemleri için pratik çözümler sunmak için kararlı olup, bir yandan da iktisatçılarla yakın ilişki kurmalılar. Bu, eşitsizlikle ilgili çalışmalar yürüten sosyologların önerilerinin politika bağlamı (örneğin, Kanada'da yaşlılar için uygulanan Garantili Gelir Yardımı ve ülkenin federal eşitleme sistemi gibi halihazırda varolan programlar) hakkında daha dikkatli düşünceleri, ve hem iktisatçıların hem de karar alıcıların yakından ilgilendiği finansman ve uygulamalar gibi konuları göz önünde bulundurmaları gerektiği anlamına gelmektedir.

Sosyologların geleneksel olarak hakim olduğu, ve iktisatçıların giderek daha çok girdiği, ikinci araştırma alanı ise normların ve kimlik oluşumunun analizidir. Piketty toplumsal eşitsizlik tartışmalarında iktisadın yeni yüzü iken, iktisat alanında Nobel Ödülü sahibi George Akerlof ve meslekta-

şı Rachel Kranton ise *Identity Economics* (2010, *Kimlik İktisadı*, 2016) adını verdikleri alanın öncüleridir. Kimlik iktisadı, kültürel norm çalışmalarına (toplumsal cinsiyet ilişkileri ve çocuk ve yaşlılara yaklaşım gibi konular) ve bunların insan davranışını nasıl şekillendirdiklerine odaklanır. Bu iki konu da sosyoloji disipliniyle özdeşleşmiştir.

Akademi dışındaki çevrelerde Piketty'nin çalışması kadar çok bilinmese de, kimlik iktisadının ortaya çıkışı önemli bir olgudur. Çünkü normlar ve kimlikler, tarihsel olarak anaakım iktisatçılar tarafından, eşitsizliği bile geride bırakacak şekilde, görmezden gelinmiştir. Disiplinlerarası bir noktadan, en azından bazı iktisatçıların sonunda normları ve kimlikleri keşfetmiş olması, zengin bir disiplinlerarası diyalogun kurulmasını sağlamak açısından iyi bir haberdur. Akerlof ve Kranton'un çalışmaları sosyologlara, bu konularda çalışan akademisyenlerin politika meseleleri için nasıl somut çözümler ürettiğini gösterebilir. Örneğin, genç insanların yetişkinlerle olan ilişkileri içinde kendilerini nasıl gördükleri sorusu, eğitim becerilerini iyileştirmeye veya sigara kullanımına karşı daha etkili politikalar üretilmesine yardımcı olabilir. Sosyologlar geçmişte benzer politika önerileri getirmiş olabilirler, fakat kimlik iktisadı bize toplumsal normların ve kimliklerin politika araştırması için önemli konular olduğunu hatırlattı. Bu farkındalık, alanda çalışan daha çok sosyologu ampirik analizlerinden çıkaracakları yeni politika çözümlerini tasarlamak ve tanıtmak konusunda cesaretlendirmelidir.

Bu örnekler anaakım iktisatçıların sonunda sosyologların uzun süredir üzerine çalıştığı önemli toplumsal olgulara daha çok dikkat ettiklerini gösteriyor. Disiplinlerarası işbirliği için bu yeni fırsatlar aynı zamanda bu alanlarda çalışan ve fark yaratmaya çalışan sosyologlar için başka bir zorluk getiriyor: Bu sosyologlar ve disiplinin diğer alt alanlarında çalışan meslektaşları politika önerilerini akademi dışına etkin olarak yaymak için daha çok uğraşmalılar. Sıradan vatandaşlara, aktisitlere ve karar alıcılara ulaşmak için, ve "sosyoloji yapmanın" politikacıların küçümseyerek kenara atacakları bir şey değil, politika tartışmalarında bir zorunluluk haline gelmesini sağlamak için, hem geleneksel ve hem sosyal medyayı kullanmalılar. ■

Daniel Béland'a ulaşmak için <daniel.beland@usask.ca>

> Kanada'da Güvencesiz Yabancılık

Patricia Landolt, Toronto Üniversitesi, Kanada and ISA Göç Sosyolojisi Araştırma Komitesi (RC31) üyesi

Sosyoloji kamusal tartışmalarda önemli bir ses olmaya devam etmektedir, çünkü acil toplumsal meselelerle ilgili sağduyuyu sorgulamaktadır. Mesela göç meselesini ele alalım. Kanada ve diğer yerleşimci ülkelerde göç, genelde ülkenin ulusal nüfusunun arttırmayı hedefleyen kalıcı bir hareket olarak algılanmaktadır. Oysa göç sosyolojisi geçici göçün arttığını ve göçü destekleyen politikaların güvencesiz yabancılaşa neden olduğunu göstermektedir. Sosyolojik mercekten bakmak, günümüzdeki göz sistemlerine ve onların toplumsal eşitsizlik üzerindeki etkilerine dair hegemonya karşıtı yorumlar sunmaktadır.

Yasal statü ve vatandaşlık, küresel olarak, refahın ve hareketliliğin kritik belirleyicileridir. Fakat aynı zamanda eşitsizlik de yaratır. Devletler, son yıllarda artan küresel göçe, vatandaş olmayanlar için yeni yasal kategoriler yaratarak, vatandaş olmadan ülkede kalma yollarını kurumsallaştırarak, göçmenlerin yıllarca belirsiz yasal statüde kalmalarına neden olarak ve çoğunlukla göçmenleri yasadışı statülere iterek yanıt vermişlerdir.

Vatandaşlığa erişim ve vatandaşlığa giden yol giderek daha çok sınırlandırmakta, göçmenlerin gözetimine alınmasını veya sınırdışı edilmelerini sağlayan yasadışı sistemler yaygınlaşmaktadır. Bu küresel değişim ülkeden ülkeye değişiyor. Fakat Kanada'da kalıcı ve geçici göç arasındaki değişen ilişki, ifadesini göç, emek piyasası ve çalışma deneyiminde bulan güvencesiz yabancılaşın artışına neden olmuştur.

Güvencesiz yabancılaş, geçici veya sınırlı yasal statüye ve bununla ilişkili farklılaşmış içerme deneyimine atıfta bulunur. Güvencesiz yasal statü kişinin ülkede kalmak için yalnızca geçici bir yasal hakkı bulunduğu ve kamusal haklara kısıtlı erişime sahip olduğu veya hiç sahip olmadığı anlamına gelir. En önemlisi de güvencesiz yabancıların sınırdışı edilebilecek olmasıdır; devlet güvencesiz yabancıları zorla alıkoyabilir, veya ülkeden çıkarabilir.

Vatandaşlığı olmayan güvencesiz statüdeki bu kişiler yaşama, çalışma veya kamusal kaynaklara erişim hakları hu-

kuk tarafından engellenmiş bir ülkede yaşar, çalışır, okur ve ailelerine bakarlar. Kanada'da güvencesiz yasal statüye sahip nüfus, geçici göçmen işçi, uluslararası öğrenci, mülteci, özel vizeye sahip kişi ve statüsü olmayan kişi gibi tüm kategorileri kapsar. 2010 yılında 34 milyon nüfuslu Kanada'da 1.2 ve 1.7 milyon kişi güvencesiz yabancı statüsünde yaşıyor ve çalışıyordu.

Kanada'da her zaman bazı göçmenleri uzun vadeli nüfus artışı için istemek ile diğer göçmenleri kısa vadeli işgücü olarak istemek arasında bir gerilim olmuştur. Tarihsel olarak uzun vadeli ve kısa vadeli amaçlar arasındaki denge, iki hatlı bir göç sistemiyle çözülmüştür. Bir hat, nerede çalışabilecekleri, ailelerini getirip getiremeyecekleri ve ne kadar kalabileceklerine dair önemli sınırlamalarla gelen geçici göçmenler içindi. Bu tür göçmenler 1880'lerde demiryolunda çalışmaya gelen Çinli erkekler, 1950'lerde ev işçisi olarak çalışmaya gelen Karayipli kadınlar ve 1970'lerde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya gelen Meksikalı işçileri içeriyordu. İkinci bir hat ise, eğitim, dil bilgisi, ve aile bağlarına bakılarak Federal Puan Sistemiyle kalıcı olarak yerleşmek üzere seçilen göçmenlere öneriliyordu. 1990'lara kadar bu iki hat farklı şekilde organize edilmiş ve söylemsel olarak ayrılmıştı; vatandaş olmayan geçici işçileri getiren ilk hat büyük ölçüde gözlerden uzak iken, ulus inşası için göçmen getiren ikinci hat oldukça görünürdü. Kanada modeli göçe dair kolektif gururumuzun odağında olan hat da bu ikinci hattı.

2000'li yıllarda federal göç politikası, bu iki hatlı sistemi ortadan kaldırdı. İlk olarak bağımsız vasıflı göçmenler için elverişlilik kriteri daha varlıklı, daha eğitilmiş ve resmi dil bilgisi yüksek kişileri seçecek şekilde daraltıldı. İkinci olarak, mülteciler, sığınmacılar ve aile sınıfı göçmenler için elverişlilik kriteri daraltıldı. Üçüncü olarak, geçici yabancı işçiler için vasıf gereklilikleri, yüksek vasıflı ve düşük vasıflı meslek kategorilerine izin verecek şekilde gevşetildi. Son olarak, seçilmiş geçici göçmenlerin kalıcı oturma izne geçişine izin verecek yeni mekanizmalar oluşturuldu. Vatandaş olmayan işçilerin geçici göçmenden kalıcı göçmene geçişlerini belir-

“güvencesiz yabancılar Kanada'nın toplumsal ve ekonomik dokusunun içine örülmüştür”

lemede temel araçlar işverenlerdir. Kısaca, doğrudan kalıcı göçmenlik yolu sınırlanmış, geçici göçmenlik yolları ise genişlemiştir. Bazı geçici göçmenlerin kalıcı göçmen olabilmesini sağlayacak yeni mekanizmalar oluşturulmuştur. Sonuç olarak artık Kanada'ya geçici olarak girenler, kalıcı olarak girenleri geride bırakmaktadır.

Güvencesiz yabancı işçiler ekonominin yeni, daha görünür elemanları haline geldikçe, kalıcı ve geçici göç arasındaki yeni ilişki Kanada'nın emek ve çalışma piyasasını etkilemektedir. 1990'lara kadar geçici göçmen işçiler mevsimlik tarım ve sanayi üretiminde, kentsel, yüksek vasıflı servis sektöründe ve evde bakım işlerinde yoğunlaşmıştı. Fakat bu örüntü artık değişti. 2011 yılı itibarıyla geçici işçiler ülkenin her bölgesinde, büyük ve küçük kentsel alanlarda ve kırsal alanlarda mevcuttu. Bu coğrafi yayılma ile birlikte meslekler dağıldı ve değer kaybetti. 2005 yılında geçici yabancı göçmenler için yaygın beş meslek yüksek vasıflı olarak nitelendirilen, yaratıcı sektörlerde yoğunlaşmış mesleklerdi. 2008 yılında ise en yaygın meslekler düşük statülü gıda hizmeti işleri ve inşaattı.

Devlet ve işverenler karşısında farklı haklara sahip olan güvencesiz yabancı ve vatandaş işçiler, şu an Kanada'nın dört bir yanındaki işyerlerinde yanyana çalışmaktadır. Fakat karma yasal statüsü olan bu işyerleriyle ilgili çok az bilimiz var. Sınırdışı edilebilecek, vatandaş olmayan işçilerin emek piyasasındaki varlığı, neredeyse kesin olarak, tüm işçileri üzerinde bir etkisi vardır. Diğer ülkelerden veriler çalışma standartları ve işyeri koşullarında genel bir düşünüşe işaret etmektedir.

Güvencesiz yabancılik, işçiler, işverenler ve devlet arasındaki ve vatandaş ve vatandaş olmayan işçiler arasındaki güç dengesini değiştiriyor. Özellikle sınırdışı edilebilirlik, vatandaş olmayan işçilerin emek piyasasındaki haklarına sahip çıkıp kullanma fırsatlarını kısıtlıyor. Tabi ki vatandaşlar ve sınırdışı edilebilir yabancı işçiler arasındaki bu fark 100 yıl önce de mevcuttu. O zamanla bu zaman arasındaki fark, Kanada'da güvencesiz yabancılığın önemi, giderek artan sayıda insanın bundan etkilenmesi, iki hatlı göç sistemindeki değişiklikler, ve güvencesiz yabancıların Kanada'nın toplumsal ve ekonomik dokusuna örülmüş olma boyutudur. ■

Patricia Landolt'a ulaşmak için <landolt@utsc.utoronto.ca>

> Çevresel Adalet Üzerinden Sosyoloji Yapmak

Cheryl Teelucksingh, Ryerson Üniversitesi, Kanada

Göstericiler New Brunswick, Kanada'da kaya gazı aramasına karşı eylem yapıyor.

Dünyanın dört bir yanında şehirler ırkçılığın ve doğuştancılığın yükselişine şahit olurken, bu eğilim Toronto'ya uğramamış gibi görünüyor. Bu durum, Toronto'nun dünyanın en çokkültürlü şehirlerinden biri olması, ve diğer pek çok büyük şehir gibi kentsel koşulların hem en iyi hem en kötü yönlerine evsahipliği yapıyor olması nedeniyle, şaşırtıcı olabilir.

Geçen sene boyunca dünyanın her yerinde kentsel protestolarda bir artış oldu. Toronto da bu konuda bir istisna değildi. 2016 Amerikan Seçimlerinden yükselen mücadele; Flint'teki su krizinin mağdurlarının protestoları; Standing Rock, Kuzey Dakota'daki boru hattına karşı yerlilerin önderlik yaptığı büyük eylem; veya Black Lives Matter'in aslında hiç varolmamış olan ırkçılık-sonrası tılsıma meydan okuyuşu. Bunların hepsi, sosyal medya ve sokaklara yönelmiş *Millennials*lerin öncülüğünü yaptığı protestolara birer örnektir.

Benzer gerilimler ve hareketlilik, nüfusunun çoğu başka ülkelerde doğmuş ve farklı ırklara ait olan Toronto'da da ortaya çıktı. Bazıları için, uzun zamandır çokkültürlülük kültürüyle tanınan bir şehirde ırkçı olayların artışı şok edici oldu. Toronto'daki Black Lives Matter hareketi polis şiddetine karşı eylemleriyle şehrin büyük Onur Yürüyüşü'nün ertelenmesine neden oldu. Şehirdeki Tamil sığınmacılar ise en büyük otoyollardan birini kapayarak, ırk ayrımcılığına uğrayan insanların banliyölerde toplumsal ve mekansal olarak ne ölçüde ayrılmış olduklarını şehir sakinlerine hatırlattılar.

Sosyologların, politika reformları için baskı yapabilmek amacıyla, aktivizm, eylemler ve meseleler arasındaki bağlantıları görmesi, ve bu olayları basitçe farklı aktivizm veya müdahale biçimleri gerektiren birbirinden bağımsız siyasi ve ekonomik gerilimler olarak görmemesi gerekir. Ben, çevresel adaletin sosyolojiye tam da bunu yapabilmesi için bir semsiye sunduğunu ileri sürüyorum.

Çevresel adalet, toplumsal adalet meselelerini çevre hareketleriyle birleştirmeyi amaçlayan bir toplumsal hareket ve bir kuramsal çerçevedir. Çevresel adalet, çevre kuramıyla ilintili geleneksel ve dışlayıcı fikirleri çevreciliğe dair daha kapsayıcı görüşlere genişleterek, sağlıktan barınmaya, kentsel planlamadan emniyete, çok çeşitli toplumsal sorunları ve çevre sorunlarını birleştirir.

Bir aktivizm yaklaşımı olarak çevresel adalet, aktif bir sosyal politika ve çevre politikası adına mücadele etmek için yurttaşlık hakları hareketiyle ilişkilendirilen protesto stratejilerinden –yol kapatma, imza toplama ve medya kampanyaları- yararlanır. Çevresel adalet, Robert Bullard'ın önemli yapıtından ilham alarak, günümüzün birbiriyle bağlantılı toplumsal, siyasi, ekonomik ve çevresel sorunlarıyla ilgili, onlara yanıt verebilecek, topluma yönelik bir sosyolojinin örneği haline gelmiştir.

Erken döneminde çevresel adalet, ötekileştirilmiş, ırk ayrımına uğramış, düşük gelirli insanların ve yerlilerin deneyimlediği çevre risklerinin mekansal olarak eşitsiz dağılımını vurgulamaya odaklanmıştı. Kanada'da bu vurgu, süregelen sömürge mirasından doğan yetersiz altyapıya ve yerli haklara kendi topluluklarını etkileyecek toprak ve kaynak kararlarında danişılmamasına bir isim koymayı da içerdi. Bu anlamda, toprak hakları, sağlık ve ekosistem risklerine dair ortak endişeler, sosyal adalet meselelerini birbirine bağlıyor. Dolayısıyla, yerlilerin Alberta'da petrol kumu tesislerine karşı yaptıkları protestolarla Standing Rock'daki Dakota Access boru hattı protestoları arasında bariz bir bağlantı var.

Aralarında Toronto'nun da bulunduğu kentsel merkezlerde çevresel adalet aynı zamanda mevcut durumu sorgulamak ve çarpık kentsel gelişme süreçlerine bir çözüm bulmak için bir çerçeve sunar. Bu tür eğilimler ırk ayrımcılığına uğramış düşük gelirli topluluklara sistematik olarak yatırım yapılmamasıyla bağlantılıdır. Bu da daha az yeşil alan, daha az sağlıklı gıda seçenekleri ve daha az hesaplı barınmaya, toplu taşımaya erişimin daha az olmasına, ve emniyet güçlerinin ve toplumsal damgalamanın artışına neden olur.

Dünyanın diğer yerlerindeki meslektaşları gibi Kanadalı çevre sosyologları da çevreyle ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının, medyanın ve hükümet politikalarının ötekileştirilmiş Kanadalıların ihtiyaçlarını nasıl çerçevelediklerini ve bunlara nasıl yanıt verdiklerini inceliyor. Çalışmaları, kimin neyi, nasıl elde ettiğini sorduğumuz zaman çevresel adaletsizliklerin nasıl görünür hale geldiğini aydınlatıyor.

Kaynaklara ve güce erişimdeki eşitsizlikler günümüzdeki pek çok aktivizm dalgasıyla kesiştiği için, onları birleştirebilir. Hem Toronto'da hem de küresel olarak beyazların ayrıcalıkları ekonomik, sosyal ve çevresel avantajlarla ilişkilidir. Karar almaya dair tarihsel örüntüler, varolan iktidar yapılarını güçlendirmiş ve düzeni devam ettirmiştir. Dolayısıyla nezh beyaz semtlerin durumu iyileşirken, yoksul semtler daha da harap hale gelmiştir.

Daha yakın zamanda çevresel adalet, Alberta'nın kirli petrolünün katran kumuyla genişlemesine ve küreselleşmenin artan eşitsizliklerine karşı Toronto'daki protestolar için bir şemsiye olmuştur. Çokuluslu şirketler üretim tesislerini ücretlerin daha düşük ve çevre düzenlemelerinin daha gevşek olduğu az gelişmiş ülkelere taşıdıkça, küreselleşme, hem yerel hem küresel olarak yoksul ve ırk ayrımına uğrayanları (işyerlerinde, evlerinde ve topluluklarında çevresel adaletsizliklere karşı en savunmasız olan nüfusları) birleştirmiştir.

İklim değişikliği çevresel adaletle ilgilenen sosyologların için küresel bir mesela haline gelmiştir. Kanada'da iklim adaleti siyaseti, ülkenin bir ekonomik lokomotif olarak fosil yakıtlarına bağımlılığı nedeniyle karmaşık bir hale gelmiştir. Fosil yakıtlarından faydalananlar iklim değişikliğinin etkilerini veya boru hatlarının genişlemesine dair kaygıları uzak bir gelecekte ve yönetilebilir olarak görmektedir. Buna karşın, doğal afetlere karşı daha savunmasız olan, yetersiz altyapıya, geniş kıyı yerleşimlerine sahip olan ve balıkçılık ve tarıma daha bağımlı olan az gelişmiş ülkelerde, karbon salınımının yol açtığı iklim değişikliğinin etkileri çok daha acil olarak görülmektedir. Dolayısıyla, Kanada'da yerel enerji kararlarını küresel sonuçları bağlamında değerlendirmek için ivedi bir ihtiyaç vardır.

. Birlikte ele alındığında bu örnekler, bu kriz ve protesto çağında çevresel adaletin “sosyoloji yapma”ya öğretebilecek en az üç özelliği olduğunu göstermektedir.

İlk olarak, sosyologların disiplinlerarası yaklaşımlara açık olması gerekmektedir. Çevresel adalet niteliksel, niceliksel, mekansal ve hukuki yöntemlerden faydalanır ve kendisini coğrafya, hukuk, şehir olanlama, halk sağlığı ve sosyolojiden gelen kuramsal çerçevelere oturtur. Çevresel adalet araştırmalarının bir kısmı çevre riskleri, ırkçılık ve diğer görmezden gelinmiş ayrımcılıklar nedeniyle mağdur olmuş insanların anlatılarını ve deneyimlerini ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Bu saklı anlatılar değişim sürecini incelemek için önemli bir çıkış noktasıdır.

İkinci olarak, sosyologların sosyal ve çevresel politika refomlarını hükümet ve özel sektör paydaşlarına karşı savunması gerekir. Sosyal ve çevresel sorunlara dair anlayışımız sürekli evrilmektedir; iklim değişikliğiyle ilişkili sağlık ve çevre riskleri ve ekonomik risklerden orantısız olarak etkilenen savunmasız nüfusları korumak için hem yerel hem küresel düzeyde iklim adaleti müdahalelerine ihtiyaç vardır.

Son olarak, sosyologların, politika uygulamanın ötesinde, yeni politikaları dışlanmış toplulukların gözünden gözlemlemek ve değerlendirmek gibi bir rolü vardır. Bu görev, kesişimsel bir yaklaşımdan faydalanacaktır. Çevresel adalet merceğini kullanarak sosyologlar, politika ve sosyal olarak daha adil bir dünyanın inşası arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye yardımcı olabilir. ■

Cheryl Teelucksingh'e ulaşmak için
<teeluck@arts.ryerson.ca>

> Diğer Zamanlara Benze(me)yen Bir Zamanda Sosyoloji

Karen Foster, Dalhousie Üniversitesi, Kanada

Halifax, Nova Scotia, Kanada'da bir evde görüldü. Şubat 2017.
Fotoğraf: Karen Foster.

Pek çokları için 2016, bildiğimiz dünyanın sonu anlamına geliyordu. Brexit oylaması ve Trump'ın seçim zaferinin temsil ettiği populist ayaklanmalar, Filipinler'de Duterte'nin şiddeti ve otoriter hükümetlerin ve siyasi partilerin yendenin canlanması, neoliberal demokratik kapitalist düzeni sarstı. Bu siyasi akımların yanında bir de "yalan haber"lerin yayılmasına ve dünyanın her yerinde "siyaseten doğruluğa" karşı artan tepkilere şahit olduk. Bunlar, kimine göre, yeni, "hakikat-sonrası" bir dönemin habercisiydi.

Görünüşe göre olguların görüşler veya duygular kadar değeri yok.

"Ötekiler" için merhamet tüm zamanların en düşük seviyesinde, ve dünyanın görüp geçirdiği insan eliyle gerçekleştirilmiş en kötü zulümleri tekrar etme riski taşıyoruz. Sosyoloji böyle siyasi zamanlarda onu küçükmseyenlerin hedefi olur, fakat eğer sosyolojik tahayyülü kullanırsak, bir sonra ne yapılması gerektiğine dair saklı nüansları, ve böylece umudu ve ipuçlarını görebiliriz.

Tarihte kopuşları görmek çok kolay, ama devamlılıkları görmek çok zordur. Sosyoloji ve onun kardeşleri, daha önceleri de pek çok kırılma, son ve başlangıç ilan etti: Çalışmanın Sonu, Tarihin Sonu, ve hatta Sosyolojinin

sonu! Fakat daha çok inceleme yapıldıkça ve zamanın geçtikçe bu iddialar biraz ılımlı hale geldi. Her kopuşun yanında her zaman devamlılık çizgileri de vardır. Foucault'nun beyanı doğrudur: her an "diğer zamanlar gibi bir zamandır, ya da tam olarak asla diğer zamanlar gibi olmayan bir zamandır."

Sosyologlar olarak bizim görevimiz – özellikle de tarihsel sosyoloji çalışanlarımızın görevi- şu an olan bitenleri daha önce olanlara bağlayacak çizgilerin izini sürmektir. Böylece gizli nedenleri kaçırmayabilir veya suçu ara değişkenlere atmayabiliriz. Yasını zorla tuttuğumuz liberal demokratik toplum kendi içinde kendi yok oluşu-

nun tohumlarını taşıdı; dolayısıyla cevap, onu eskiden olduğu haline göre yeniden inşa etmek değildir.

Sosyolojinin toplumla ilişkisinin –yöneten devlet, sivil örgütler veya üniversite aracılığıyla- gözle görünen dönüşümü, tarihselleştirilmeli ve eleştirel olarak değerlendirilmelidir. Sosyologların ve fikirlerin iktidarla oynak bir ilişkisi olagelmıştır, seçkinlerin ne tam olarak “içinde”, ne de “dışında” olmuşlardır.

Örneğin sosyologlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'daki ulusal sınırları yeniden çizmek için işe alınan ilk uzman grupları arasındadır. Fakat, aralarında Chicago Üniversitesi'nden W.I. Thomas'ın da bulunduğu bazıları, enternasyonalizm, ulusal kimlik ve toplumsal düzene dair, ittifak kuvvelerinin enternasyonalizm vizyonu ile çatışan fikirleri nedeniyle görevlerinden kovulmuş ve kamusal olarak ayıplanmışlardır.

Thomas ve savaş sonrası politika yapıcı çevreler tarafından reddedilen diğer sosyologlar sosyolojiyi hükümetin gündemine nasıl adapte edecekleri konusunda endişelenmediler. Hükümetin hizmetinde çalışmak için araştırmalarının gerçek olarak gösterdiklerinden taviz vermediler. Onun yerine yoksullar, göçmenler ve kenarda kalmış diğer insanlarla doğrudan çalışarak, onları ve çıkarlarını koruyacak kurumlar oluşturdular.

Sosyolojinin hükümet ve toplumsal hareketlerle dolaşıklığının bir kısmı dehşet vericidir. Sarsıcı bir örnek olarak öjenik hareketi akla gelmektedir. Yirminci yüzyılın ortasında disiplininin İnsan İlişkileri Okulu için taşıdığı önem gibi, iyi niyetli görünen ilişkiler

bile, insanların çektiği acılara sosyolojiyi karıştırmaktadır. İnsan İlişkileri Okulu özelinde bunu, sanayide işin örgütlenme biçiminin insanlar ve topluma ödettiği bedellerde görüyoruz.

Bunlar, günümüzde otoriteryanizm ve faşizme dair en büyük korkularımız gerçek olursa incelenmesi gerek tarihsel örneklerdir. Şu an bir *pratik* olarak sosyolojiye dair endişelerimiz var. En kötüsü gerçekleştiğinde, bir *profesyonel meslek* olarak etik ilkelermizi gözden geçirmemiz, artırmamız ve güçlendirmemiz gerekecek. Bunu, becerilerimizi ve bilgilerimizi adaletsizliğin hizmetine sunmamak için yapmamız gerekecek. Sosyologlar otoriteryanizm uzmanları olmuşlardır, ama bu her zaman ona direndikleri anlamına gelmiyor.

Sosyologların sosyolojinin hiç bir zaman toplumsal hayatı yöneten güçler ve kurumlarla tekil ilişkileri olan, homojen, yekpare bir disiplin olmadığını kabul etmeleri gerekiyor. Çok yönlü bir bilgi, yöntem ve kuram alanı olarak, ne bir kerede onay kazanır, ne de bir kerede gözden düşer.

Mesela, Amerika başkanlık seçimlerinin ertesinde, tam da kimsenin sosyolojik bir açıklama duymak istemediğine inandığımız bir zamanda, sosyolog Arlie Russell Hochschild'in tipik Trump seçmenini analiz ettiği *Strangers in Their Own Land (Kendi Toprağında Yabancı)* adlı kitabı *New York Times*'in çok satanlar listesine girdi.

Hochschild'in son çalışması, diğer özelliklerinin yanı sıra, bir kırsal sosyoloji çalışmasıdır. Bu alt alan kamu politikalarını etkilemek için çok fırsat sunar. Küreselleşmenin bedellerinin

menfaatlerini aştığı periferik topluluklarda çalışan politika yapımcılar, bazı temel varsayımlarının – örneğin, ekonomik büyümenin ne pahasına olursa olsun arzu edilmesi, ihracata dayalı ekonomilerin sürdürülebilir olduğu, ve büyük olanın otomatik olarak daha iyi olduğu fikri- artık kullanışlı veya savunulabilir olmadığını kabul ediyorlar. Aynı zamanda, kamu politikaları veya kurumsal politikaların, kolektif davranışlara, değerlere, normlara ve inançlara dikkatini vermemesi durumunda ne olduğunu da gördüler.

Dünya çapında insanların, akademisyenlerin ve politika yapımcıların büyük bir kısmı alternatif ekonomik fikirler inşa ediyor, ve giderek büyüyen aktivizm ve araştırma alanları, ekolojik ve ekonomik bir zeminde, sonsuz ekonomik büyüme arayışını sorguluyor. Ulusal ve uluslararası politikayı büyük ölçüde yönlendirmiş “kişi başına düşen milli gelir” gibi ekonomik başarı göstergelerini destabilize etmeye çalışan ve giderek büyüyen uluslararası bir topluluk var. Bu tür destabilizasyon çabaları, “başka dünyalar” açma potansiyeline sahip. Fakat aynı zamanda kendi eleştirdikleri sonuçlara doğru gitme potansiyelleri de var.

Sosyologların işi bu nedenle asla bitmez. Hala sosyolojik bilgiye duyulan bir açlık söz konusu. Eğer fikirlerimizin çekiciliğini kaybettiğini ya da disiplininin gözden düştüğünü hissederek, neyin değiştiğine dair daha net ve kesin olmamız gerekiyor. Bu netlik de ancak tüm heterojenliğine rağmen sosyolojiyi tutarlı yapan zihniyetle, yani sosyolojik tahayyülle gelecektir. ■

Karen Foster'a ulaşmak için <Karen.Foster@Dal.Ca>

> Zor Zamanlarda Medyayla İlişki Kurmak

Fuyuki Kurasawa, York Üniversitesi, Kanada ve ISA Sosyolojik Kuram Araştırma Komitesi (RC16) Yönetim Kurulu Üyesi

Içinde bulunduğumuz şu anda sosyologları medyayla ilişki kurmaya davet etmek pek elverişli görünmüyor. Popülist milliyetçiliğin ve köktendinciliğin yaygınlaşması, -bu bilgi-eğlence çağında sınırları bulanıklaşmış iki kategori olan- politikacıları ve ünlüleri her türlü uzmanlığa karşı açık bir cehalet veya düşmanlık göstermeye teşvik ediyor. Sosyologlar olarak siyasi husument veya popüler kayıtsızlıkla karşılaşabiliriz, çünkü toplumsal hayata dair çok tutulan dogmalara, ve (gündelik veya teolojik olarak) kutsal, görünüşte doğal kabul edilmiş sağduyuya zarar veren, altını kazan, veya onların tersini söyleyen doğruları ortaya çıkarıyoruz.

Medyayla ilişki kurma çağrısı aynı zamanda, sosyoloji topluluğu içinde medyayla ilgili bir takım yaygın inanışlarla karşılaşacaktır. Bu yaygın inanışlar, medya kuruluşlarını iş dünyasının

ya da hükümetin iktidarının aracı olarak görmekte veya haber kanallarıyla çalışan sosyologları ciddi akademik işlerle uğraşmak yerine reklamını yapmaya çalışan korkak ve sığ amatörler olarak düşünmektedir. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde sosyal medya platformları aracılığıyla halka ulaşmak isteyen akademisyenler için yazılmış rehberlerin çoğalmış olması, konvansiyonel medyanın kültürel ve teknolojik olarak demode olduğu algısını, yanlışlıkla, güçlendirmiştir.

Bu argümanlarda yatan doğruluk paylarına rağmen, medyayla bağ koparmak sosyologları kitle iletişim araçlarına erişimden yoksun bırakacaktır. Önemli toplumsal, siyasi, kültürel ve ekonomik tartışmalara dair sosyolojik perspektiflerin duyulması gerektiği günümüzde, kitle iletişim araçlarının erişim gücü rakipsizdir

Dahası, medyayla ilişki kurmak,

daha iyi kamusal ve profesyonel sosyologlar yaratacaktır. Bir yandan hem başka türlü erişemeyeceğimiz, geniş bir fikirler, görüşler ve deneyimler yelpazesiyle karşılaşmamızı sağlarken, diğer yandan da bizleri, çalışmalarımızı akademik söyleme alışık olmayan izleyicilere sunmaya ve üzerlerine düşümeye zorlar.

Küresel bir perspektiften bakınca, Kanada deneyiminin değerli dersler içerdiğini görüyoruz. Dile dayalı iki hakim kamusal alanı, bir taraftan medya kuruluşlarının dünya çapında sosyologlara bakışlarında en çok rastlanan iki biçimi kapsıyor ve yansıtıyor; diğer taraftan ise sosyologların haber kanalları üzerinden kamusal tartışmalara katılımındaki, profesyonel uzmanlar ya da kamusal entelektüeller olarak, iki stratejiyi gösteriyor.

Anglo-Amerikan dünyanın geri kalanında olduğu gibi Kanada'nın İngilizce konuşulan bölümünde profesyonel sosyoloji, disiplin pratiğinin daha yaygın bir biçimidir. Burada, haber kanalları sosyologları en çok belirli bir haber konusunda (mesela Suriyeli sığınmacıların yerleşimi veya liselerde sosyal medya aracılığıyla artan zorbalık) uzmanlar olarak davet etmektedir. Aynı zamanda, Amerikan ve İngiliz eğilimleriyle tutarlı biçimde, Anglo-Kanada sosyolojisi de iktisat, psikoloji veya siyaset bilimi karşısında daha düşük bir kamusal statüye sıkışmıştır.

>>

Bu adı geçen diğer alanlarda çalışanlar geleneksel olarak prestijli ulusal televizyon ve radyo tartışma programlarında veya çok okunan gazetelerde daha çok görünmüşlerdir.

Diğeryandan, Fransızca Konuşulan Québec'te ise sosyoloji profesyonel rolüyle rekabet eden, hatta sıklıkla onu geride bırakan, bir kamusal rol üstlenmektedir. Bu durum, disiplinin görece yüksek derecede sosyo-kültürel saygıya ve entelektüel prestije sahip olduğu Latin Amerika ve Kıta Avrupa'sındaki statüsünü andırmaktadır. Sosyologlar, 1960'larda din ve devlet işlerinin ayrılmasını savunan, modernleşmeci "Révolution tranquille"den beri frankofon Québécois kolektif kimliğinin ve ulusunun toplumsal ve kültürel temellerinin seslendirilmesine önemli biçimlerde katkıda bulunmuşlardır. Sonuç olarak da Québec'teki sosyologlar kamusal entelektüeller ve genel uzmanlar olarak görülmüşlerdir. Gazeteciler ve sunucular sıklıkla sosyologların genel toplumsal ve siyasi sorulara dair fikirlerini almakta, ve belirli bir konuyla ilgili "siz bir sosyolog olarak ne düşünüyorsunuz?" diye sormaktadırlar.

Yukarıdaki gözlemler Kanada bağlamında edinilmiş olsa da, sosyolojinin pozisyonunun (uzmanlaşmış bir profesyonel meslek veya kamusal entelektüel olarak) ikili karakteri, başka bağlamlara da genellenebilir. Dahası, bu pozisyonların riskleri ve ödülleri farklı olduğu için, her iki pratik biçimi de medyayla ilişki kurmak için farklı stratejiler ortaya çıkarır, ve her ikisi de tüm meslektaşlar için değerli dersler içerir.

Sosyolojinin meşruiyetinin daha az tanındığı ve temel olarak profesyonel uzmanlaşmaya dayalı olduğu Anglo-Amerikan dünyada, disiplini daha ka-

musal hale getirme çabalarına üç ilke yardımcı olabilir:

- **Konumunuzu anlayın.** Nasıl bir rol oynamanızı isteyeceklerini anlamak için, ulusal medya alanlarınızın ideolojik ve profesyonel düzlemini inceleyin. Yapımcılar ya da gazeteciler niye size programa çıkarmak istiyor; uzmanlığınız hangi amaçla talep ediliyor; ve sözlerinizi bir makale ya da bir programda nasıl bir çerçeve içinde sunulacak?

- **Çeşitli bir rejim benimseyin.** Konuştuğunuz mecraları seçerken medya sosyolojisinin analitik ilkesi olan temsili örnekleme uygulayın ve toplulukların radyo istasyonları, küçük gazeteler gibi daha az prestijli kaynaklara veya dini haber kanallarına da röportaj verin. Bu, belirli bir konuda sosyolojik bakışa aşina olmayan, ama bundan çok etkilenebilecek, bir seyirci kitlesine ulaşmanızı sağlar.

- **Fikirler ucuzdur, ama (sosyolojik) olgular zor kazanılır.** Sosyal medya çağında herkesin bir fikri ve bunu yayınlatabileceği bir platform var. O zaman profesyonel bir uzman olarak size ait *differentia specifica*, araştırma bulgularınızdan yola çıkabilme, popüler ya-nılgılara olgularla karşı çıkabilme ve belirli bir olayı daha geniş toplumsal, tarihsel ve karşılaştırmalı bağlamına yerleştirebilme becerisinden kaynaklanmaktadır.

Sosyologların sıklıkla kamusal entelektüel rolünü oynadığı ve medyayla kurulan ilişkilerin profesyonel uzmanlaşmaya döndüğü Latin Amerika, kıta Avrupası ve frankofon Québec gibi yerler için ise iki önerim var:

- **Karşılaşmayı şekillendirin.** Normalde yapımcılar veya gazeteciler sizinle bir ön görüşme yapacak ve tavsiyelerinize çok değer verecektir. Bu fırsatı hikayenin alacağı şekli biçim-

lendirmek için kullanın. Alternatif akıl yürütme biçimleri ileri sürün, görüşülecek başka bir kişi önerin, veya rapor, veri ve hatta konu üzerine bir hakemli dergi makalesi veya kitap göndererek takipte kalın.

- **Gözünüzü ödülünden ayırmayın.** Bir kamusal entelektüel olarak görüleceğiniz için, dünyanın gidişatı hakkında çok genel beyanlarda bulunmak veya tesadüfi bağlantılarla ilgili spekülasyon yapmak çekici gelebilir. Bunun yerine röportajı uzmanlık alanınıza değen konulara doğru çekin. Bunu temel noktalara odaklayarak, anlaşılır ama seyretilmemiş ya da basitleştirilmemiş bir analiz sunarak, özlü bir biçimde yapın.

Son nokta, her yer için geçerli: zamanlama her şeydir. Sıkı teslim tarihleri ve haber değerinin uçuculuğu medya için çok önemlidir. Son dakika isteklerini karşılamak ve kendi programınız arasında bir denge bulmanız gerekir. Muhabirler, yapımcılar ve editörler hikaye rafa kalktıktan ya da kamunun gözünden düştükten sonra röportaj verecek zaman bulmanızı ya da yazınızı yazmanızı bekleyemezler, ve beklemeyeceklerdir.

Sosyologların yorgun bilirkişiler ya da havalı gevezeler olmaları gerektiğini ileri sürmek yerine, medyayla işbirliğinin yenilenmesi gerektiğini ileri sürdüm. Sosyolojinin kamusal bir meslek ve profesyonel bir disiplin olarak taşıdığı iki amacı beslemek bize düşüyor. Sosyolojinin bu amaçları, bu zor zamanlarda sıkça bilgelik olarak görülen halka ilişkilere, basmakalıp girişimcilik sözlerine veya sinik fırsatçılığa bir alternatif sunuyor. ■

Fuyuki Kurasawa'ya ulaşmak için
<kurasawa@yorku.ca>

> Amerikan Üniversiteleri: Göçmen Mücadeleleri için Yeni bir Alan mı?

Sandra Portocarrero ve Francisco Lara García, Columbia Üniversitesi, ABD

Kampüslerinin kaçak göçmen olan öğrencilere bir sığınak olmasını isteyen Amerikalı üniversite öğrencileri.

Obama yönetimi, 15 Temmuz 2012 tarihinde Deferred Action for Childhood Arrivals (DACA; Çocuklukta Gelenler için Geciktirilmiş Eylem) programının oluşturulduğunu duyurdu. Bu program Amerikan göçmen politikasını, Amerika Birleşik Devletleri'ne çocukken giriş yapan yaklaşık 1.7 milyon genç kaçak göçmenin sınır dışı edilme-lerini iki yıl boyunca engelleyecek (ve

yenilenebilecek) şekilde değiştirdi. DACA aynı zamanda bu genç kaçak göçmenlere çalışma izni ve yüksek eğitime daha kolay erişim sağladı. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan çoğu kişi, sınır dışı edilme korkusu olmadan yürümek, işe başvurmak ya da eğitim almak gibi ayrıcalıkları doğal, verili özgürlükler olarak görmektedir. DACA genç ve kaçak statüsündeki insanlara bu özgürlükleri sağlayarak, Amerika Birleşik Devletleri'ni evi ola-

rak gören bu kişilere, en azından bu geciktirme süresi içinde bu ayrıcalıklardan huzur içinde faydalanmalarına izin verdi.

Donald Trump'ın Amerikan Başkanı seçilmesinden sonra, huzur yerini kaygıya bıraktı. Trump'ın kampanyasını şekillendiren göçmen karşıtı retoriğin neden olduğu korku, yangın gibi yayıldı. Seçimden hemen sonra, DACA'dan faydalananlar Obama yönetiminin sağladığı korumanın geçersiz kılınacağından korkmaya başladılar. Fakat kaygı hissi daha da öteye gidiyor: her statüden göçmen, acımasız göçmen kısıtlamalarının artık hepsini etkileyebileceğinden korkuyor.

Bu korkular, 27 Ocak 2017 günü Başkanın, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan yedi ülkenin vatandaşlarının ülkeye girişini yasaklayan kararnameyi imzalamasıyla gerçek oldu. Kararnamenin geniş dili ve dengesiz uygulaması nedeniyle, -mülteciler ve Amerikan vatandaşları da dahil olmak üzere- her milliyetten ve yasal statüden göçmenler, kendilerini, ülkenin dört bir yanında protestolara neden olan yoğun bir karmaşanın içinde buldular. Sığınmacı statüsü, öğrenci vizesi ya da daimi ikametgah sahibi olanlar da dahil tüm göçmenler, sorgulanma, tutuklanma ve hatta ülkeye girmelerinin yasaklanma ihtimalinin ciddi biçimde arttığı bir Amerika Birleşik Devletleri'ne uyandılar. Dışişleri Bakanlığı yönergeleri hem ABD pasaportuna hem de yasakta adı geçen ülkelerin pasaportuna sahip çifte vatandaşların ülkeye girişini bile engelledi.

Savunmasızlık bir gece yalnızca kaçak göçmenleri değil, göçmen etiketini taşıyan neredeyse herkesi kapsayacak şekilde genişlemişti. Seattle'daki bir Federal Bölge Mahkemesi kararnameyi geçersiz kılmak için hızlı davranmış olsa da, bu olay Trump'ın Beyaz Saray'ının göçmen politikasının farklılıklarla çok ilgilenmeyeceğini hissinin veriyordu. 6 Mart 2017'de Trump'ın çoğunluğu Müslüman olan altı ülkenin vatandaşlarının Amerika Birleşik Devletleri'ne girişini yasaklayan yeni kararnameyi imzalamasıyla bu endişenin altı çizilmiş oldu. Bu, ne-

sillerdir göçmen politikasına yapılmış en sert müdahalelerden biriydi.

Bu çatışmalar hiçbir yerde Amerikan üniversitelerinde olduğu kadar görünür olmamıştır. Kurumsal olarak hem özel hem de kamu Amerikan üniversiteleri, öğretim üyeleri, idari personel ve öğrenciler açısından giderek daha heterojen gruplar içermektedir. Obama yönetiminin DACA Programı bu çeşitliliği genişletmişti: DACA'ya sahip olanlar sonunda üniversiteye kayıt yaptırıp koridorları uluslararası öğrencilerle dolu, sınıfları en eğitilmiş göçmen sınıfından gelen öğretim üyeleri tarafından yönetilen okullara gidebilmişlerdi. Başka hiçbir kurum bu kadar çeşitli sınıf, ırk ve etnisitelerden veya bu kadar farklı göçmen statülerinden insanları içermiyor.

Dolayısıyla ülkenin dört bir yanındaki üniversitelerin seyahat yasağına karşı çıkan seslerin arasında katılması şaşırtıcı olmadı. 13 Şubat 2017 tarihinde, aralarında ülkenin en iyileri de olmak üzere, on altı Amerikan üniversitesi, kararnameye karşı hazırladıkları bilirkişi raporuyla New York Doğu Bölgesi Mahkemesi'nde dava açtı. Bilirkişi raporu "emniyet ve güvenlik endişeleri, fikirlerin ve insanların sınırları özgürce geçebilmesi ve üniversitelerimizin göçmenlere hep açık olması gibi, Amerikan'ın her zaman arkasında durduğu değerlerle tutarlı olacak şekilde ele alınabilir" diyordu.

Benzer bir biçimde, Amerikan Sosyoloji Derneği (ASA) 30 Ocak 2017'de Trump'ın ilk kararnamesine karşı, kolektif bir eylemin nasıl etkili bir biçimde uygulanabileceğine dair öneriler de içeren, bir bildiri yayınladı. Sosyologlar olarak ASA bizlere, büyük bir örgütler ağı içinde bulunduğumuz, ve aktif olup işbirliği yaparsak bu ağın daha etkili olacağını hatırlattı. Göçmen karşıtı saldırgan retoriğe sahip bir bireyin Amerikan Başkanı seçildiği bir anda akademik kurumlar, gözlemciden toplumun içinde aktif katılımcı olmaya evrilmek zorunda bırakıldı. Bu, Michael Burawoy'un dediği gibi günümüz dünyasında üniversitelerin taşıdığı özgün pozisyonu, aynı anda toplumun hem içinde hem dışında olmalarını, aynı anda toplumun

hem gözlemcisi hem katılımcısı olmalarını yansıtıyor. Başka bir deyişle, bu kamusal açıklamalar sosyoloji alanını bir güç alanına çevirdi.

Sosyologların üniversite kampüslerindeki farklı göçmen grupları arasında ortaya çıkan dinamiklere dikkat etmeleri gerekir. Bu, muhtemelen akademik ortama has yeni bir olgudur. Bugün göçmenlere iş veren ya da onları temsil eden kurumlar tipik olarak belirli bir ekonomik profile ve eğitim seviyesine sahip göçmenleri desteklemektedir. Örneğin, tarım meslek odaları çok sayıda ucuz tarım işçisi ve kayıtdışı işçi taahhüt eden politikalar için lobi yaparken, Silikon Vadisi'ndeki teknoloji firmaları yüksek vasıflı mühendis ve bilgisayar bilimcinin işe alınmasını hızlandırmak istemektedir. Fakat normalde birbirinden çok farklı olan bu kadar çeşitliliğe sahip göçmen gruplarını bir araya getiren Amerikan üniversitesi, Trump'ın gündemine etkili bir biçimde direnecek göçmen hareketlerinin örgütlenme alanı olmak gibi sıradışı bir potansiyele sahiptir. Alternatif olarak, bu işbirliğinin gerçekleşmemesi de öğretici olacaktır; bize sektörler arası işbirliğinin sınırlarını ve göçmen grupları arasında sağlam dayanışma ağları kurmanın zorluklarını gösterecektir.

Sonuçta, Amerikan sivil toplumu Trump döneminin zorluklarına yanıt verirken, sosyologların üniversitelerdeki göçmen grupları arası dinamiklere yakın ilgi göstermesi gerekecektir. Daha geniş anlamda ne kadar önemli olduklarını ölçmek için erken olabilir, fakat zamanı geldiğinde, üniversitelerin farklı çıkarların kesiştiği yerdeki çok boyutlu mekanlar olduğunu akıldan tutarak, Amerikan üniversitesinin sıradışı pozisyonunu kuramlaştıran bir yaklaşıma ihtiyacımız olacak.■

Sandra Veronica Portocarrero'ya ulaşmak için
<svp2118@columbia.edu>
Francisco Lara García'ya ulaşmak için
<f.laragarcia@columbia.edu>

1 "Redefining the Public University: Developing an Analytical Framework," Transformations of the Public Sphere, Social Science Research Council, 2011.

> Arjantinli Yayın Ekibiyle Tanışalım

Juan Ignacio Piovani, ISA Gelecek Araştırmaları (RC07) ve Mantık ve Metodoloji (RC33) Araştırma Komiteleri üyesi, **Pilar Pi Puig** ve **Martín Urtasun**, Ulusal La Plata Üniversitesi, Arjantin

Küresel Diyalog'a (KD) 2016 yılında katıldık. Majo Álvarez Rivadulla yönetimindeki Kolombiya ekibi, bizden önce beş yıl boyunca İspanyolca çeviriyi mükemmel bir şekilde gerçekleştirmişti. Katıldığımız günden itibaren KD'nin her sayısı bize hem zorlu görevler hem de öğrenme fırsatları sundu: birkaç haftalık yoğun çalışmanın ardından büyük bir başarı hissiyle doluyoruz.

Çeviri hiçbir zaman dolambaçsız değildir. Yakın zamanda Romanya ekibinin belirttiği gibi, ilk sorun henüz resmi olarak çevrilmemiş kelimelerle ilgilidir. Ama İspanyolca hem akademide hem de uluslararası organizasyonlarda yaygın olarak kullanıldığı için, İngilizce sosyoloji ve siyaset terimlerinin İspanyolca muadillerini aramak için, makaleler, raporlar, bültenler vs. gibi pek çok kaynağa başvuruyoruz. Fakat İspanyolcanın bu kadar yaygın olması da belli zorluklar getiriyor. Dünya çapında neredeyse 500 milyon insanın anadili olan İspanyolca, 21 ülkenin de resmi dili. Dilin her bölgede, hatta akademik çevrelerinde bile, kendine özgü biçimleri var. Aynı kavram bu farklı biçimlerde farklı şekilde ifade edilebilir. Bu sorunu aşabilmek için, çoğu zamanımızı "nötr" bir İspanyolca'yı en şekilde nasıl sunacağımız veya yerel ve bölgesel dilsel çeşitliliğe karşı nasıl adil olacağımız üzerine tartışarak geçiriyoruz.

Fakat, çoklu telafuz biçimlerinin ve algnın karmaşıklığı, belli bir dilin de ötesine geçmektedir. Örneğin, İspanyolca muadili görünüşte "şeffaf" olan İngilizce bir kelimeyi çevirmeye çalışmak -mesela liberal kelimesi- bir siyasetçinin ideolojik eğilimini anlatmak için kullanıldığında karmaşık bir hal geliyor. İlk tercihimiz İspanyolca *liberal* kavramıydı. Fakat hem İspanya'da hem Latin Amerika ülkelerinde *liberal*'in muhafazakar bir çağrışımı var. Bunun alternatifi *progresista* (ilerici) kelimesini kullanmaktı, ama pek çok Latin Amerika toplumunda bu kelime sol düşüncüyü çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla, *progresista*'ı, mesela, aile değerleri konusunda açık fikirli olan fakat (gelişmiş ülkelerdeki bazı sözde liberallerin yaptığı gibi) neoliberal ekonomiyi, askeri müdahaleyi ve benzer politikaları destekleyen bir siyasetçiye atıfta bulunmak için kullanmak

çok uygunsuz olurdu. Bu tür bir kavramı çevirmek, farklı alternatifleri ve onların saklı anlamlarını daha derinlemesine incelemeyi de içerir.

Sıkça karşılaştığımız bir başka sorun, isimlerin cinsiyetleriyle ilgili. İngilizce ve İspanyolcanın bu konuya yaklaşımları birbirinden çok farklıdır. Elbette KD'nin yayın ekibi dünyanın dört bir yanındaki kadın mücadelelerinin farkındadır, ve dergi farklı ülkelerdeki kadın hakları, toplumsal cinsiyet konuları ve feminist tartışmalara dair makaleler içerir. Pek çok eleştirmene göre İspanyolca'nın (ve diğer dillerin) toplumsal cinsiyet önyargıları vardır; dolayısıyla bazı yazarlar, özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve bununla ilgili konulara dair yazarken, bu tür önyargıları aşmak için kasıtlı olarak belirli yazma stratejileri kullanabilirler. Fakat bizler çoğunlukla daha önceden (toplumsal cinsiyet önyargılarının daha açık olabileceği) üçüncü bir dilde yazılmış İngilizce metinleri çevirdiğimiz için, yazarın özgün dildeki önyargılara ve cinsiyetçi yazına meydan okumak için yapmış olduğu incelikli kelime tercihleri bizim çevirilerimizde farkında olmadan gölgelenebilmektedir.

Diğer yayın ekiplerinin aksine, biz işyükümüzü Ulusal La Plata Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ndeki daha küçük bir grup içinde toplamayı tercih ettik. KD'nin İngilizce versiyonu alır almaz Pilar ve Martín makaleleri tematik yakınlıklarına ve kişisel ilgi alanlarına göre bölüşürler. Çevirmenler makaleleri tek başlarına çevirir ve daha sonra birbirlerini işlerini gözden geçirirler. Daha sonra Juan tüm çevirileri detaylı bir biçimde tekrar inceler. Bu süreç boyunca Lola Busuttil'in çok değerli tavsiyelerinden yararlanırsınız. Onun pek çok dile hakim olması ve uzun yıllar süren çeviri deneyimi, KD'nin İspanyolca versionunu geliştirmemize yardımcı olması açısından çok önemlidir.

Küresel Diyalog'a katkıda bulunmak, hem çeviri yeteneklerimizi geliştirdiğimiz hem de muazzam çeşitlilikte toplumsal meseleler ve bağlamlarla temas halinde olabildiğimiz için çok zenginleştirici oldu. Küresel Diyalog dünyayı daha iyi tanımamıza yardımcı oluyor, ve bunu yaparak sosyolojik hayal gücümüzü harekete geçiriyor.

Juan Ignacio Piovani Ulusal La Plata Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Toplumsal Araştırma Yöntemleri Profesörü, ve Ulusal Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Konseyi'nde (CONICET, Arjantin) araştırmacıdır. Yüksek lisans derecesini Londa Şehir Üniversitesi'nden Toplumsal Araştırma Yöntemleri ve İstatistik alanında Londra Şehir Üniversitesi'nden, ve doktora derecesini Sosyal Bilimler Metodolojisi alanında Sapienza – Roma Üniversitesi'nden almıştır. Ulusal Kordoba Üniversitesi'nde (Arjantin) ve Federak Rio de Janeiro Üniversitesi'nde (Brezilya) doktora sonrası araştırmacı olarak çalışmıştır. Birkaç yıl boyunca sosyolojik yöntemlerin tarihi, mantığı ve temelleri üzerine araştırma yapmıştır. 2011 yılında beri, ülke çapında birkaç projeden oluşan ve devlet üniversitelerindeki 50 Sosyal Bilimler Fakültesini kapsayan Güncel Arjantin Toplumu Araştırma Programı'nın direktörlüğünü yapmaktadır.

Pilar Pi Puig Ulusal La Playa Üniversitesi'nde (Arjantin) sosyoloji okudu. Halen aynı üniversitede Sosyal Bilimler alanında doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Araştırması çevre sosyoloji üzerinedir; ilgi alanları çevre, ve kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerdir. Sosyoloji Bölümü'nde yoksulluk ve eşitsizlik çalışmalarındaki metodolojik meselelerle ilgilenen birkaç araştırma projesinde çalışmaktadır. Pilar aynı zamanda La Plata'nın yoksul mahallelerindeki iyileştirme programlarına ve Wuppertal Üniversitesi'ndeki (Almanya) meslektaşlarıyla değişim faaliyetlerine dahil olmaktadır.

Martín Urtasun Ulusal La Plata Üniversitesi'nde (Arjantin) Sosyoloji okumuştur, ve halen CONICET'ten aldığı bursla Sosyal Bilimler alanında doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Martín'in araştırması, teknolojik araçlara dayanan güncel "önleyici" güvenlik politikaları, özellikle kentsel video gözetimi üzerinedir. Kuramsal olarak pragmatik sosyolojilerden ve bilim, teknoloji ve toplum çalışmalarından yola çıkan bir etnografik yaklaşım benimsemektedir. Aynı zamanda popüler eğitimle ilgilenmektedir, bir toplumsal hareket içinde örgütlenen ve yetişkinlere eğitim veren Halk Lisesi'nde öğretmen ve aktivist olarak yer almaktadır.

Juan Ignacio Piovani'ye ulaşmak için <juan.piovani@presi.unlp.edu.ar>

Pilar Pi Puig'e ulaşmak için <pilarpipuig@gmail.com>

Martín Urtasun'a ulaşmak için <martinjurtasun@gmail.com>